

لَعْنَةُ ابْنِ الصِّبْيَانِ

ترجمه ده متداول الفاظ واصطلاحاتك صور استعمالنى
معرف و شواهد وامثالى شاملدر

دفعه اولى

TDV ISAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.1078

هر حق قانوناً محفوظدر

معارف عمومیه نظارتك رخصتیه طبع ایدلمشدر

۱۳۰۶ - ۱۸۸۸

قسطنطينیه

مطبعة ابوالضیا

مَدْحَلَم

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.1078

هر قوم متمدن متکلم اولدیغی لسانک الفاظنی ناطق بر لغت وجوده
کثیر مشدر. از جمله لسانمزک ارکان اصلیه سندن اولان عربیده ایکی یوزه قریب
لغت تدوین اولمشدر؛ فارسیده ایسه یوزدن زیاده فرهنگ موجوددر.
بر لسان ایچون کافه الفاظنی محیط بر لغت کافی ایکن، یالکز عرب لسان ایچون
ایکی یوزه یقین لغت تالیف اولمسی بلکه زائد گوریلور. حال بوکه بر لسانک
کافه الفاظنی جمع ایتمک و هر لفظک هر طرز استعمالنی تحظر و تعیین ایلمک شخص
واحده میسر اوله میه جغی گبی، شاید بر چوق اقدام و تتبع و بر عمر مدید
سایه سنده بو محال مرتبه امکانه گتیرلش اولسه یله لغات، مرور ازمان
وحدوث اشیا ایله تغیر و تراید قانونسه تابع بولندیغی جهتله بر لفظک بر قرن
ایچنده تبدیل طور ایتمسی و باخصوص بر طاقم محدثاته یکییدن اسملر ویرلمسی
ضروری اولمسنه گوره بر عصر اول تالیف اولمش بر لهجه بوگون گرنک الفاظ
و گرنک معنی جهتله لغت اخرایه مراجعتدن و یا خود یکییدن لغت تدویندن استغنا
حاصل ایتدییره مز.

دنیانک همان اکثر ممالکننده متعارف اولدیغی حیثیله لسان عمومی مزینتی

حائز اولان فرانسز لسائینک حاوی اولدینی کلماته لفظاً و معنی حد تعیین ایتک ایستیان (آقاده می) هیأت فاضله سی طرفندن ترتیب اولنان و (آقاده می) نامی ویریلان لغت کتابینک خارجنده آندن پک چوق زیاده الفاظ و ایضاحاتی حاوی یوزلرله لغت تألیف اولمشدر . یالکز (بش رهل) ایله (لیتره) ناک لغتاری آقاده می لغتی درت دفعه وجوده گتیرر . حال بویله ایکن ینه قناعت ویره جک درجه ده بر لغت تدوین ایدله مش اولدینی ادعا ایدنلر بولنور .

لسانزده ایسه هیأت اجتماعیه منک تاریخ تشککدن بوآنه قدر (مرحوم شناسیدن ماعدا) [١] هیچ بر صاحب غیرت ظهور ایدوبده یازمقدمه، سویلکده قوللاندیغز کلماتی بردفتره ضبط ایله معناسنی اشارته همت ایتمه مشدر .

فی الحقیقه کتابخانه لر مزده صحاح و قاموس ترجمه لیه شعوری و برهان گبی عرب و عجمک بر قاچ لغتی موجوددر . و فی الحقیقه بولغتار ترجمه مزده متداول بر خیلی الفاظی جامعدر . مع مافیله هیچ بری لسانزده مخصوص اولدیغندن، و تعبیر آخرله هر بری حاوی اولدینی کلماتک اولسانده کی معناسنه ترجمان اولدیغندن، بولره بزم نظریله باقیله ماز .

لسانزده خنجرلی گبی، بیانکی گبی، مالوف گبی، بر قاچ فرانسز لغتی تألیف ایدلدی . بوگونکی گونده - ولو تعداد اولنه حق مرتبه لرده قلیل و حتی ترجمه مزده مقابلری دخی موجود اولسون - لغتزه برزده کلمات اجنبیه داخل اولدی . اگر فرانسز جه دن ترجمه یه اولان بولهمجه لره (بزم) دیه بیلمک طوغری ایسه، عرب

[١] شناسنی مرحوم لغتی اجمال ایدمه ماش ایدی . فقط اون درت جلد اوزرینه مرتب اولان اوخزانه الفاظک اون برینی اتمام ایلش ایدی . ایوم بونک برطاقی پشته آقاده میاسی کتابخانه سنده محفوظدر

و عجم فرهنگلرینک ترجمه لرینه ده مالز نظریله باقیه ییلرز . دیمک ایسترز که قاموسلر، فرهنگلر بزم اولما مقدمه خنجر لیلرک، بیانکیلرک عینی در . زیرا بشقه بر لسانک لهجه سنی ترجمه ایتمگله، کندی لسانینک لهجه سنی تدوین ایلک بیننده کی فرق محتاج بحث دگلدر .

لسانز ایسه اکثریت اوزره الفاظ عربیه و قسماً الفاظ فارسیه ایله مخلوط بولندینی گبی، برده کندی کلماتزری حاوی اولدیغندن، فرض محال اوله رق، عربی ایله فارسیده تصادف ایده جگمز مشکلاتی اولسانلرک لغت مترجمه لیه حله موفق اولسه ق بیله اصل ترجمه هانگی لغته مراجعت ایده جگز؟ البته اصلی اولان چغتای لغتته دگل، زیرا بزم شیوه تکلمزله اولغت آرمسنده کی فرق، لفظاً و معنی لاتیجه ایله ایتالیانجه و یا فارسیه کدرجه بیننده کی فرق قدر عظیمدر .

معلومدر که کندیسی ایچون بر لسان تشکیل ایدن هر قوم السنه سآرهدن و بالخاصه کندیسیله مناسبی اولان ملتلرک لسانندن بر چوق کلمات نقل و مال ایتمگله توسیع لهجه ایلشدر . نته کیم عربی یه الینوز، لاتین، و عجم لسانلرندن بر چوق کلمات آلمشدر . حتی عربی یه آلمان کله لر ماده آز چوق بعض تبدله گورمشدر: مثلاً (دراخی) درهم (ده ناریوس) دینار (نوموس) ناموس و اسماء خاصه دن (آلکساندر) اسکندر (هیراقلیس) هرقل (ایپوقرایس) بقراط (پلاتو) افلاطون (غالینوس) جالینوس (آریستوتله س) ارستطالیس و یا آرسطو (چه زار) فیصر صورتلرینی آلمشدر . بوايسه طبیعی در؛ زیرا هر لسانک کندیسنه مخصوص برآهنگک تلفظی اولدینی گبی، الفبایی دخی بشقه بر لسانک عینی اولهمیه جغندن، برکله ناک نقلنده کندی حروفنه، کندی شیوه تلفظنه تطبیق آهنگک مجبوری درکاردر .

بزم ایسه الكثیره مناسبت حالنده بولندیغمز لسان، لسان عربدر . بو جهته لهجه مزه الكثیره کلمات عربیه داخل اولشدر . فقط بز عربیدن آلدیغمز کلماتی، عرب الكثیره سائر دن آلدیغی کلماتده اجرا ایتدیگی یولده تغیر ایده میز . چونکه مأخذ اشتقاقی محافظه بورجمزدر . واقعا غلطی ترکیه عد اولنه جق قدر مشهور اولمش و فصیحی سویلنسه آکلاشلیه جق درجه لرده غریب قالمش بعض کلمه لر واردر ؛ (عیبه) ویا (حقیبه) دن محرف هکبه و غینک کسریله (غراره) دن محرف خرار گبی . بونلرک تلفظه اولدیغی گبی تحریرده ده غلطی قولانیورز . فقط بو نوعدن کلمه لر لسانمزده پک قلیدر . بزم اصل اهمیتی تغیراتمز معنایه و تغیر اصحله استعماله عائددر .

برده عرب ک قاعده صرفیه سنه تطبیقا بعض کلمات اجنبیه یی ویا عربده تصریفی جائز اولیان عربجه لفظاری ایستدیگمز گبی تصریف ایدرز . مثلاً عجمک (کاکل) وزنده اولان (نازک) کلمه سنی (مالک) وزنده (نازک) تلفظ ایلدیگمز گبی، آنی (فلاکت) گبی (تراکت) صورته ده تحویل و استعمال ایدرز . از جمله شو (فلاکت) لفظی دخی تصرفات مخصوصه مزندنر . زیرا عربیده (فلك) لفظندن مصیبت معناسنه اوله رق فلاکت وارد اولمامشدر .

زمان اولورکه عرب ک برکله سنی مشابته لفظیه قرینه سیله بشقه برکله سنک یزنده قولانیورز؛ عربیده (سبزه) معناسنه اولان (بقله) یی (فول) معناسنه اولان (باقلاء) مقامنده استعمال ایتدیگمز گبی . بو تصرفی اولیه بر قرینه دن وارسته اوله رق اجرا ایتدیگمزده واردر ؛ (چاره و تدبیر) معناسنه اولان (حیله) یی مگر و دسیسه معناسنه و چکرکه و هوام و اسافل ناس معنالیته اولان

(غوغا) کلمه سنی حرب و مجادله معنالیته و (غمرا) تعبییری مفتح و نازنده معناسنه قولاندیغمز گبی .

اصل شایان دقت شوراسیدر : معرفت برکله یی آلمقده دگل، آنی گورینان احتیاج اوزرینه تصرفده در . بوگون (وجدان) گبی (ناموس) گبی نیجه کلمه لر واردر، که لفظاً عرب ک مالی اولدیغی حالده معنی و استعمالاً تصرفات مخصوصه مزندن و بناءً علیه لغاتمز دندر . بو حالده شو ایکی کلمه نك و بالاده بالمناسه ذکر ایتدیگمز تراکت ویا فلاکت قیلندن اولان تصرفاتمزک معنالینی اوگرمک و صورت استعمالی گورمک ایچون نه قاموسه، نه ده واقولیه مراجعت کفایت ایدر . چونکه قاموسله صحاح، وجدان و ناموسک عربده کی معناسنی معرف و بزده التباس ایلدیگی کسوه معنادن عربدر . بناءً علیه اولسانده کی معناسنی اوگرمش اولق، اولسانده کی صورت استمالی استفهامه مدار اوله مدقن بشقه، بر مبتدی ایچون اشکال ذهنه بیله سبب اولور .

مثلاً بز، تصورات و همیه قیلندن اولان حالاتی تخیله (مایخولیا) اطلاق ایتشز . بونک شمیدیکی مدلولنه بر درجه یه قدر ترکیه نك (قورتی) کلمه سی ترجمان اوله بیلیر . چونکه بوکله متأخرین عجمک تصرفاتندن و روحه دن مأخوذ اوله رق (مه لان μέλαν) و (خولی χολή) کلمه لرندن متشکل بر لفظ مرکبدر . معناسنی ایسه « سویداء صفراء ، یعنی صفرا نك قرارمسی » درکه اوصاف امر اضدنددر . بو حالده اصطلاحمزده کی معناسیله اصلی بیننده کی مناسبت نه قدر بعیددر ؛ چونکه بز (ملانخولی) دینلان علتک اسمنی آلهرق (خولیا) قورمق معناسنه استعمال ایتشز . یعنی بو مرضک، علت غاییه سنی قورتی یه علم ایتشز .

برهان ایسه بولفظی شویله تعریف ایدر : « مایخولیا - یونانیدر . بواسمه معروف
مرضدر . اوچ قسم اولور . برینک ماده سی جمیع بدنه شاملدر . و برینک دماغده اولور .
و برینک مراقیالده اولور . علامتی سهردر . ویراماز واقعه گورمکدر . و اوسببله محزون
اولق و تیز طارلق و قورقیه حق شیردن قورققدر . »

شمدی بالاده کی تعریفه باقان برترک، بزم (مایخولیا) منزله یونان و یا ایرانک
مایخولیاری بیننده موافقت لفظیه دن بشقه بر مناسبت گوره بیلیری ؟ کذا
(خولیا) لفظی دخی عجمک وضع ایتدیگی معنا ایله بزم استعمال ایلدیگمز معنا
اعتباریله بتون بتون بشقه در . برهانده خولیاناک تعریفی ده شویله در :
« خولیا - تویا وزننده اول نسنه یه دینور، که تصرف و استعمالی باننده قطعاً مانع و مزاحم اولیه .
هرکیم ایسترسه متصرف اوله » بز ایسه بو کله یی ذهن و فکرک مطعی اولان حالاتی
تصوّرده استعمال ایدرز . (خولیا بویا رنگین اولسه م طقوز قسه لی حمام
بایدیردم) دیرز . واقعا هر کیسه خولیاسنه بلا مزاحم مالک اولدیغی حیثیته
برهانک تعریفی کنندی نقطه نظرندن طوغری ایسه ده مقصد، تصوّر اتاده
مخظوره اوغرامقده دگل، خولیاناک معناسنی و یا صورت استعمالی آکلامقده در .

اصل غرابت مایخولیالیله خولیا ذاتاً بر ماده دن مأخوذ ایکن برهانده آیری
آیری معنار ویرلسنده و عاصم گبی اوچ لسانک غوامضنه واقف بر علامه طرفندن
بوماده حقنده سکوت ایدلسنده در . بزم ظنزه قالیرسه لسانمزده بولره ویریلان
معنار، کله لراک (خیال) ماده سندن مأخوذ اولدیغنه ذهابدن حاصل اولمشدر .

بو تفصیلاتدن مقصد عاجزانه م تصرفات لغویه مزی جامع و معرف بر
لهجه ناک وجودینه اولان احتیاجزی گوسترمکدر . الله بر لغتمز واردر، که آدینه
(لغت عثمانیه) دیورز ا حال بوکه آچوب باقدیغمزده (ضمیر) معناسنه اوله رق

الیوم استعمال ایلدیگمز (وجدان) کله سنک معناسنی آکلاویه میورز . صگره
(خوف) وزننده (وحف) دیه ترجه ده قطعاً استعمال اولنماش بر کله
گوریورز . و هر هانگی لفظه باقه حق اولسه ق قاموسده ، برهانده مفسر
معناری ، فقط مشوش بر یوله ناقل بولیورز . بواسمه عثمانلیلراک و تعبیر اصحله
ترجه منزک الفاظنی جامع بر لغت دگل، عرب و عجم کله لریله معانی مترجمه لرینی
- یالان یا گلش - جمع ایتش بر لغت دفتری دیمک اولور .

برده بوگونکی گونده عربیدن، فارسیدن تصرف ایتدیگمز الفاظ یاری
یاری یه ناقص اولقله برابر، عربیدن، فارسیدن لسانمزده قطعاً استعمال اولنمان
بیکلره کلماتی حاویدر : مثلاً بر صحیفه سنی آچیورز « سامسوار » دیه بر لفظه
تصادف ایدیورز . معناسنه باقیورز « قوس قزح اوزرینه بینش، یا خود سام
یلنه بینش اولان » دیه بر تعریف گوریورز . بوگون سویلدیگنی بیلیر بر عثمانلی
متصوّر میدر، که تقریرنده، تحریرنده « ذات عالی سامسوار یلری » یولنده بر
هدیان سویلسون !

و مثلاً (پتاتق) دیه ترجه اولق اوزره بر لفظ غریبه تصادف ایدیورز .
فقط (چات) گبی (پات) گبی حکایه اصواته مخصوص و معنادن خالی لفظلراک
اسما صره سنده ایراد و تفسیر ایلدیگنی بیلدیگمز دن، بویله بر لفظک بولینشنه
حیرتله نگاه ایلورز . صگره ترجه اولان (اوداک) لفظنی و یا قبول ایتدیگی
(پتاتق) تعبیرینک مأخوذ عنی اولق لازم گلان (پاتردامق) کله سنی آرایه حق
اولسه ق بوله میورز .

صراحت [لغت عثمانیه] دیلان کتابی مؤاخذه دگلدر . بلکه اولغی، لغت دیه

قبول ایدوبده مقصده خدمت ایچون کافی گورن عثمانلیلری مؤاخذه در .
 باخصوص بو کتاب (رادهاوص) نامنده برانگلیز طرفندن بوندن اوتوز سنه
 اول جمع ایدلمش برشی اولدیغندن، افراد عثمانیه ایچون بو زمانده آنکله حل
 اشکالی، عینله بر اجنیدن ارتکاب سؤال مرتبه سنده کریه گوریورز .

§

شوراسی آکلاشلق اقتضا ایدر، که لغت، برلسانده قاعده ویا عرف استعمال
 ایله تعین ایدن املائی ضبط ایله برابر، الفاظک معنای موضوع ولایمیسنی
 تفهیم ایچون جمع اولسور . یوقسه لغت غریبه آرامق ویا آرزو اولنان معنایه بر
 لفظ بولتی ایچون دگل . بزده ایسه حالا لغتدن مقصود نه اولدیغی آکلاشیله ما-
 مشدر دینه بیلیر ؛ آنک سببی ایسه اله موجود اولان عرب وعجم لغتارینک
 ترجمه لرینی بنمسه مکه برابر، اکثریت اوزره شکانی، معناسنی بیلدیگمز اسمایی
 آنلره مراجعتله اوگر نمکلمگمزدر .

ایشته قلت اقتدارمله برابر لسانمزدده متداول کلماتی جمع ایله استعمالتمزه
 موافق بر لغت ترتیبه چالشمقلمغه سبب اولان حال، لغتدن منتظر اولان فائده
 نه ایسه آنی میدانه قویمق مقصدندن عبارتدر .

لغتمده طوتدیغ اصوله کلنجه :

اولاً، لسانمزدده غالباً مستعمل اولان کلماتک خارجنده هیچ بر لفظ قبول
 اولنمشمدر . مثلاً (یوتمق) معناسنه اولان (بلع) کلمه سنی آلدقن صکره
 (بیوجک لغمی یوتمق معناسنه) اولان (ازدرام) لفظی گبی کلمه لر بولغندن
 خارج طولشمدر .

توضیح صرام ایده لم : ترکیه ده یوتمق کلمه سی وار ایکن (بلع) کلمه سنک
 استعمالی بی لزوم اوله بیلیر . فقط (ازدرام) آریجه بر معنا افاده ایتدیگیچون
 منسوب اولدیغی لسانده لزومسز عد اولنماز . شوقدر وارکه ترکیه ده بلع
 مستعملدر ؛ ازدرام مستعمل دگلدر . آنک ایچون لغته ضروری بلعی آله جغز فقط ،
 ازدرامی آلمه جغز .

معلومدر، که غیر مانوس بر کله ایله انسیت اوکله ناک احتیاج صحیح اوزرینه
 بر لسانک نافذ الکلم بر صاحب قلی طرفندن استعمال اولنمسنه متوققدر . مثلاً
 (عمر صرم) لفظی ادبیات جدیده مزده مستعمل کلماتدن اولدیغی حالده کمال بک
 طرفندن بر بیت ده ایراد اولنمی اوزرینه بوگون ترکیه مزدن معدود اولمشدر .
 چونکه بوکله بر لزوم صحیح اوزرینه آلمشدر :

« بر حزب قلیل ایدی معینم
 اعدا ایسه لشکر عمر صرم »

TDV İSAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No 2E.1078

حزب لفظی و « حزب قلیل » تعیری لسانمزدده متعارف اولدیغندن « لشکر
 عمر صرم » تعیری دخی حرفی حرفنه مقابلی در . ایشته گوریلیورکه بوکله اوله
 تصنع و تکلف غرضیله دگل، بر حقیقتی تصویر مقصدیله قوللنمشدر . بو جهته
 شمیدیکی حالده کنندی ملک یمینز حکمنی آلمشدر ؛ احتمال که بر زمان صکره
 مهجور اولسون .

فقط مثلاً، شفیق نامه ناک (منار مساجده) سجع ایچون بالالتزام استعمال
 ایش اولدیغی (قنبدیل عساجد) ترکیبده کی (عساجد) لفظی بو لغتمده آرامق
 زحمتی اختیار اولنماملیدر . زیرا آلتون، زر، ذهب لفظلری طوررکن (عسجد)

قولاً لائق بوعصرک ارباب عرفانته یاقیشه جوق حالردن دگلدر . بناءً علیه بولفتک
ترتیبندن مقصود کثرتله قولاندیغیز ویا محتاج اولوبده بالضروره قبول ایلدیگمز
الفاظک معانی موضوعه ومستعمله سنی تعیین در؛ الفاظ غریبه جمعنه وساطت دگل .
ثانیاً، اکثر الفاظک بر ماضیسی، برده حال حاضری واردر . تعبیر آخرله،
اسماء، مسمایه گوره وضع اولمش اولدیغی حالده بالآخره الفاظک اکثری ماوضع
لهاسندن چیقهرق طور دیگره ملابس اوله گلدیگی جهتله . بو لهجهده اوگی
الفاظک معنای موضوعیلرله برابر ایوم نه یوله استعمال اولندقلرینی تعیین ایلدک .
مثلاً، (اجرا) لفظی فی الاصل صوتی آقیمق معناسنه موضوع اولدیغی حالده
لسانمزده هم بو معنایه وهمده حقیقت عرفیه اوله رق انفاذ معناسنه بر امری
حصوله گتیرمکده ویا خود (یا تمق) و (بیترمک) حکملرینی شامل تسویه
معناسنده استعمال ایتمکده یز .

ثالثاً، بعض لفظلر واردرکه یدی، سکز معنایه شمول افاده ایدر . فقط
مرور زمان ایله بعض معانیسی مهجور اولمش ویا خود بزده بر ویا ایکی معناسی
آله رق معانی سائره سی اونولمشدر . بناءً علیه بوگی کله لک مهجور اولان معنائینی
تعداد ایتدکن صکره، شمدیگی حالده دلالت ایتدیگی معنایی تفسیر ایلدک .
رابعاً، بعض الفاظک صور محرفه سی اصل فصیحنه ترجیحاً قبول ایدلدی .
زیرا هر لسانده محرفات استعمالنه جواز اولدیغی گی، لسانمز دخی بو جوازدن
محروم بولندیرلماشدر . مثلاً اصللری، دروگر، زردبان، غربال، غراره،
سناء مکی، انوست، چارچوپه، بنفشه ویا بنفشج، سداب، سوسم، نوشادور
ام غیلان، غول بیابانی، اولان دولگر، مردیون، قالبور، حرار، سنامکی، انسیت

چرچوه منکشه، سدق، صوسام، نیشادر مغیلان، غول بیانی گی کلمات محرفه ناک
املالرنده اشتباه ایدنلره، اصللرینی تحقیقه مدار اولمق ایچون حفظنی اساس
مقصوده موافق عد ایلدم . زیرا بر لفظک فصیحندن غلطنه انتقادن ایسه، غلطندن
فصیحنی استدراک دها معقولدر .

خامساً، عرف استعمالی گرك قاعدهیه وگرك قیاسه ترجیح ایلدم . مثلاً
(صلاحیت) کله سی قاعده غیر وارد اولدیغی حالده طوغریسی اولان (صلاح)
کله سیندن معناجه دخی مفارق اولدیغندن، بونی مخالف قاعده ویا غلط عد
ایدوبده ترك ایتمکدن وبوسبیله لسانی لک لزوملی برکله دن محروم ایتلکدن ایسه،
قبول ایدوبده تصویر افکاره وسعت ویرمک هر حالده فائده لی اوله جغندن،
بوگی تصرفات لغویه مزنی خطا عد ایتمکده دگل؛ استصوابده تعصب ایلدم .

سادساً، سیاسی، فنی، صنایعی، اصطلاحی اوله رق لسانمز بر خیلی کلمات
اجنبیه داخل اولمشدر . مثلاً : (آباوقه) لفظنک تلغراف و فوطوغراف لفظ
مرکبلرینک بزده دگل، هیچ بر لسانده مقابللری یوقدر . ایشته بو قیلدن اولان
کله لری عیناً قبول ایله برابر ممکن اولدیغی قدر حکملرینی تفهیمه چالشم .

سابعاً، اکثر کلماتده شواهده مراجعت ایلدم . حکمدان بر ذات « مثالدن
خالی لغت اسکات گی در » دیمش . فی الحقیقه بر قاموسده لک زیاده آرانیه جق
شی الفاظک صورت استعمالنی اوگرنمکدر؛ صورت استعمالی اوگرنمک ایسه
مستشهداندن اولان ذواتک اقوالندن برر مثال ایرادینه توقف ایدر . بناءً علیه
اقتضا ایدن کلمات ایچون ایراد امثال وشواهده اعتنا ایلدم .

بر لسانك دقایقنه اڭ زیاده ضروب امثالی خدمت ایله جگنندن، لزوم گورولدجه ضروب له دخی استشهدده قصور ایتمدم .

ثامناً، جمعری لغت صره سنده قید ایتمشکن معناری ایچون مفردلرینه مراجعتی ارا نه ایلدم. هیچ بر لسانك لغتده بر لفظك جمعی لغت صره سنده یازیله رق معناسی تعیین اولتمق گبی بر مناسبتزلک گوریله من. فقط ترجه مزده عربیدن پك چوق کلمات موجود اوله رق، الفاظ عربیه ایسه اوزان و صیغ مختلفه اوزره جمع اولنه گلدیگنندن، عربی بر کله بی یازان لغت جمعی یازمغه مجبوردر. خصوصیه بزم لسانمزده کلمات عربیه نك جمعری قواعد عربیه یه تابع اولدیغندن، جموع عربیه ده اطراد اولمش اولسه ییله بزجه تعیینه مجبوریت وارددر. مثلاً معاشك جمعی معایش گلیرکن بز، (معاشات) قوللانیورز. و (ید) لفظنك جمعی (ایدی) ایکن آنی بر اقیورزده جمع الجمعی اولان (ایادی) بی جمع مقامنده استعمال ایدیورز. بناءً علیه بر کله نك مفرد ویا جمع اولوب اولدیغنی بیلیانله، یعنی مفردندن جمعنه انتقال ایده میانله تعیین مرجع مقصدیله عربجه جمعری تجریره مجبور اولدم. فقط فارسی و ترجه کله لرده جمع تعییننه لزوم اولدیغندن. و چونکه ترجه ده هر نصل کله اولورسه اولسون آخینه (لر) حرفلری گتیریله رك جمع ایددیگنندن، آنی تعیینه احتیاج گورمدم، فارسیده ایسه ایکی صورت جمع اولدیغندن آنك قاعده سنی ده زیرده آیریجه بیان ایلدم.

تاسعاً، جمع و مفردی معنی مساوی ویا خود یالکنز جمعی مستعمل اولوبده مفردی استعمال اولمیان ویا خود مفردی بشقه و جمعی بشقه معنایه قوللانیلش اولان کلماتك معناری حد الزنده ذکر ایتمگه لزوم گوردم. مثلاً (اثاث) لفظنك جمع

و مفردی مساوی و (اصول) و (اغیار) لفظلری اصلك و غیرك جمعری اولدیغنی حالده اولکیسی معنایه و ایکنجیسی اصطلاحجه مفردلرندن مفارق اولدیغندن، بوگبی کله لرك معناری مفردات صره سنده تعیین ایلدم.

عاشراً، مجاز، استعاره، کنایه مثلوقواعد، اسم مخصوصی اولمیان مسماً و مفهومی افاده ایچون اتخاذ اولتمش قواعد بلاغتندن اولدیغندن، تفسیر معانی صره سنده اڭ زیاده بونلرك حکملرینی ایضاحه چالشم.

خاتمه

احتمال که صرف آرزومه مغلوبیتدن ایلری گلان شوو تشتمده التزام صواب و ایضای خدمت مقصدیله پك چوق خطاره دوشولمش اولسون. نه چاره که ملتزك یوزلره اصحاب عرفانه گوره بر همت صرفیله حصولی قابل اولان بویله بر لازمه لسانك بنم گبی بر عاجزك عهدۀ غیرتنه قالمسنه سبب، ینه او اصحاب عرفانك همتسزلکده گوستردکاری ثباتدر. بوجهته هر کله سنده خطا ایتمش اولسه دخی، خطای تجهد گبی، صواب اولسه ده، ثواب اولور اعتقادنده یم.

فی ۱۱ جمادی الآخره ۱۳۰۵
(مقری کوی) سنه

ابوالضیا توفیق

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 24.1078

قاعده جمع فارسی

لسان فارسیده، عربیده اولدینی گبی ادات تشبیه یوقدر؛ ترکیه من گبی بردن صکره سی ادات جمله ادا اولنور. فقط ترکیه ده صورت جمع مطرد اولدینی حالده فارسیده ایکی نوع ادات جمع واردر. و اگرچه بونک قاعده مخصوصه سی اولقله برابر بعضاً برکله اقتضای شیوه لسان اوزره هر ایکی صورته ده جمعینیر.

برنجی صورت :

ذوی الارواحدن اولان کله لر الف ونون ایله جمعینیر.

مردم، مرغ، اسب، مرد، زن لفظلری (مردمان) - (مرغان) (اسبان) (مردان) (زنان) صورته ده جمعینیر.

اگر اسمک آخزنده هاء علامت - که آگا های رسمی دخی تسمیه اولنور - موجود ایسه الف ونوندن مقدم بعض یرده علامت ها، کاف فارسی به ابدال اولنور. مثلاً فرشته، کشته خواجه، بنده لفظلرینک جمعلری (فرشتگان) (کشتگان) (خواجگان) (بندگان) در.

ایکسجی صورت :

اگر اسما جادادن ایسه اکثریا آخر اسمها و الف علاوه سیله جمع ایدیلیر؛ اسمک آخری گرک متحرک و گرک ساکن اولسون. مثلاً :

اسمان، زمین، نام، جان، سنک، جام، خاک لفظلری (آسمانها) (زمینها) (نامها) (جانها) (سنکها) (جامها) (خاکها) صورته ده جمعینیر.

لاله، پیاله، نامه، جامه گبی کله لرک آخزنده کی هالر، های غیر مافوظه اوله رق محضا فتحه ایچون زیاده ایدلمش اولدینندن، جمع حالنده اسقاط اولتمق قاعده در. بناء علیه لاله، پیاله، نامه، جامه صورته ده املا اولنور. فقط (گره) و (زره) کله لرده اولان هالر نفس کله دن اولمغله جمع حالنده (گرهها) و (زرهها) دینور. و اسماء ذی حیاته ده اولان هالر جمع حالنده کاف عجمی به تبدیل اولنور. مثلاً (زنده) و (مرده) کله لرینک جمع لرده زندگان و مردگان دینور.

جادادن بعض لرده خاصه نمو اولدینی حیثیته ذوی الارواح گبی ایکی صورته ده جمعلری جائزدر. مثلاً درخت لفظی قاعده (درختها) صورته ده جمع نمک لازم گلیرکن هم (درختان) وهم (درختها) صورته لرده جمعینیر؛ و ایکسیده صحیح در.

اعضای حیوان دخی هاء و الف ایله جمعینیر: دست، پای، سر، چشم، گوش لفظلرینک جمع لرده (دستها) (پایها) (سرها) (چشمها) (گوشها) دینور. و فقط بازو و ابرو کله لرینک الف نون ایله (بازوان) و (ابروان) صورته ده جمعی صحیح و موافق شیوه لساندر.

الفبازره دأر بعض ملاحظات

معلومدرکه یازی هرسانده گوز ایچون یازیلیر، قولاق ایچون اوقونور. اگر یازی درست اوقونه بیلکده محظوردن سالم ایسه قولاق بالطبع ایشیدیر. بناء علیه برلسان ایچون ک مهم شی یازیلان سوزلرک درست اوقونه بیلسدن عبارتدر.

اکثر لسانک الفبای کندی احتیاجاته توفیقاً اتحاذ اولتمش اولدینندن، السنه سائرندن مستوع و یا مأخوذ اولان کلماتی حقیقه تحریره کافی اوله مامسی طبیعی در. مثلاً روحده (با) و (جیم) و (چه) و (شین) فرانسزجه ده (جیم) و (چه) و (شین) حرفلری بولمغینسدن، بو حرفلردن برینی حاوی اولان برکله اجنبیه یی املا ده دیگر حرفلردن برینک مقارنتیله برحرف تشکیل ایدیلیر.

الفبای عربیده ایسه تشکیل حرفوه بدل تعیر الفاظ طرفه گیدلمشدر. مثلاً لسان عربده (پ) حرفی اولدینندن (پلاطون) لفظ یونانسی مخرجی یاه قریب اولان (فا) حرفنه تحویل اولنورق (فلاطونه) و (پیروزه) لفظ فارسیسی (فیروزه) به و (پارسی) لفظی (فارسی) به تبدیل اولتمشدر.

ترکیه ننگ ایسه اصلی اولان لسان (تورانی) به مخصوص الفبای اولدینی حالده، موغوللر دائرة اسلامیه دخولنده دین اسلام ایله برابر الفبای عربیه یی قبول ایتمش و کندی لریندن مقدم قبول اسلام ایدن فارس خلقی الفبای عربیده اولیان (پ، چ، ژ) حرفلرینه با، جیم و زایه ایکسیر نقطه ده علاوه سیله صورت و یرمش اولدیلریندن، بو حرفلر بزه دخی نقل ومال ایدلمشدر. شو حالده الفبازره، اکثر اوروپا لسانلرینک الفباسندن ده مکمل و آنلرده اولیان پک چوق مخارجی ناطق ایسه ده، حروف املا مزده کی نقصان بو کالی هجندن قورناره مامقده و - محافظه اشتقاقه مجبور اولدیلر کلمات عربیه مستثنا اولق اوزره - کندی لسانلرک الفظنی بیله درست یازوب اوقومغه کافی اوله مامقده در.

زیرا عربیده فتحه، کسره، ضمه نامیه ۳ نوع حرکه اوله رق، لسانزده ایسه فتحه، فتحه ثقیله، کسره، کسره خفیفه ایله برابر ثقیل، مقبوض، مبسوط، خفیف اوله رق؛ نوع ضمه اولدینی و اگرچه فتحه ثقیله به، همزه به برمد علاوه سیله و کسره خفیفه به (یا) ایله چاره بولتمش ایسه ده ترکیه اولان مضوم کله لر علی العموم بر (واو) ایله ادا اولنه گلدیگیندن، لساننده رسوخی اولیانلر بر ضمه ننگ ضمه ثقیله و یا مقبوضه و یا مبسوطه و یا خود خفیفه دن هانگیسی اولدینی تقریقده دوچار اشکال اولمقده در. ایشته لسانلرک تحریر و قرائتنده کی هجنتک سبب اصلیه سی بو حرکه مسئله سیدر.

§

اصحاب تحریری به معلومدرکه الفبای عربیه دخی اسلامک اثر اختراعی دگلدر؛ آنلرده

ایام جاهلیه دن قالمش و حتی وقت جاهلیتده بولنانار دخی آنی سر یانیدن آلمشدر . بناء علیه
 اوائل اسلامده نقطه گئی تفریق اشکاله و حرکت گئی تعیین اصواته مخصوص علامات موجود
 دگل ایدی . بولنار ایسه مؤخرأً حجاجك صنع وامریله وضع اولنهرق ، یکدیگرینك عینی اولان
 (ب ت ث ذ ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق)
 حرفلری بر ایکشمر و اوچر نقطه ایله تفریق ایدلمشدر .

اوزمانه گوره بواکالات ، اصلاحات ترقی پرورانه دن معدود اولهرق ، حتی بیك ایکی یوز
 بوقدر سنه دن بری دائرةً اسلامیته دخول ایدن یوزلرله اقوام دخی بوالفبایی قبول ایتدکلری حالده
 بوندن فضله برصورت سهولت کشفنه قادر اوله مامش و چونکه لسان عرب لسان شریعتیز
 اولهرق ، حروف و حرکات موجوده ایسه املائی عربی تشکیله کافی بولندیغندن ، کندی طبیعتنه
 گوره اتخاژ ایدلمش اولان الفبای عربیه ده برگونه علاواته لزوم گورنمه مشدر .

ایشته تا عبدالملک اموی زماندن بری الفبای عربیه ده تفریق حروف و تعیین حرکات
 ایچون مخذ اولان اصول ، نقطه و علامت وضعندن عبارت اولدینی جهتله زده الفبا مزده کی
 بعض تقابلی کندی دائرةً سنده ، کندی طبیعتنه توفیقاً و باخصوص اثر اسلافه اتباع ایله اکیلی
 موافق مقصد عد ایله ، آنی لغت عاجزانه مزده وجه آنی اوزره اتخاژ ایلدک :

لسانمزده ۸ نوع حرکت اولدینی بالاده بیان ایتمش ایلک . حال بویه ایکن الفبا مزده
 بولنلری تحریر و تفسیحه مخصوص اولان اشکال (ا . و . ی . ه) حرفلردن عبارتدر . همزه
 ایسه ترکیه مزده گناه منفرداً و گناه و اوک اعانیله ؛ درلو ضمیمه وساطت ایدر . (ه) ایسه ترکیه
 و فارسی کله لرله کلمات اجنبیه نك نهایتنری مفتوح اوقومغه مخصوص اولدینی گئی (به - ته - رسبورغ)
 کله سنده اولدینی وجهله بین الحروف فتحه لفته ایلر . ایشته بر مبتدیء عاجزك و حتی بعض کره
 بر منتهیء کاملک بیله اشکال ذهننه بادی اولان حال ؛ اکثریت اوزره ضمهلردن عبارتدر .

مثلا دقیق معناسنه اولان (اون) عشر معناسنه اولان (اون) صیت معناسنه اولان
 (اون) کله لری هپ بر صورتده املا اولنیور .

واقعا لساننه صاحب اولانلره گوره سیاق و سباق بدرجهیه قدر مانع اشکال اولیور ایسه ده
 برلسانك الفبایی منتهیلری ایچون دگل ، مبتدی لرینه تعلم قرائت و کتابت ایچون بر آلت اولدیغندن ،
 اطفال امت و صباوتنده تحصیل ایله اشتغال ایتیمان اکثریت علی العموم دوچار صعوبت اولمقده در .
 لغت کتابی ایسه هرلسانده منتهیلره لفظاً و معنی بیلوب اونوتدقلری و یا املا و معناسنده
 شبهه ایتدکلری الفاظی اخطارده وساطت ایتدیگی حالده مبتدی لرله یازوب اوقویه جقلری و یا
 اوقویوبده معناسنی آگلامدقلری کله لر ایچون یگانه واسطهً مراجعتدر .

لغته ایسه سیاق و سباق احتمالی ده بوقدرکه بر مبتدی اوسایه ده دفع اشکال ایده بیلسون .

الف ، واو ، نون حرفلردن عبارت اولان برکله عباره آره سننده بولنه جق اولورسه ماقبل و یا
 مابعدنده کی کلماتک یاردمیله معناسنی استخراج قابل اوله بیلیر ایسه ده ، بر واوک ثقیل و یا مقبوض
 و یالین و یا خود خفیف ضمهلردن هانگیسنه دلالت ایتدیگی و مثلاً انتقام معناسنه اولان (اوج)
 ایله حسیض مقابلی اولان (اوج) کلمه عربیه سنده اولدینی گئی هانگیسنك ضمه و هانگیسنك
 نفس کله دن اولدینی بیلیان بر مبتدی ، معناسنی آرامق ایچون لغته مراجعت ایلدیگی حالده
 بر قاچ برده بولنه بیلسنی محتمل اولان (اوج) و یا (اون) لفظلرینك انتقام ، و تبه و درجه مهتا
 و دقیق وصیت و عشر لفظلرینك هانگیسنی افاده ایلدیگی نصل کشف ایده بیلسون ؟

بناءً علیه لغت عاجزانه مده اتخاژ ایتدیگم حرکات ارباب تحریری به مراجعت ایتدکلری
 لفظك معناسنی استفهامده سهولت بخش اولمقندن عبارت و بناءً علیه غایت بسیط اولدیغندن ،
 اصحاب عرفان عننده دخی مقبول اولور اعتقادنده م .

علامات حرکات

[عربی و فارسی ایچون]	[ترکیه ایچون علامات ضمه]
ā i e a	o ō ou ū
آستر (استهر)	اوقطون (حطب)
ایریشم (ایب - ری - شیم)	اوشلؤ (عقالی)
أجرت [اوج - رت]	اؤدلك (اود - لهك) بی زهره
أستره (اوس - طو - ره)	اؤستقوبؤ (کتن البافی)
درست [دو - رؤست]	

ثانیاً کاف فارسی و ترکیلری کاف عربیه ایله التباسدن قورتارمق ایچون کاف ترکینك سرنی
 آلتیه (گ) و کاف فارسینك سرنی اوزرینه (گ) بر خط چکرك بر بندن تفریق ایلدک .
 مخزجی آسانك گئزری اولان ولسانمزده صاعر کاف دینلان کافك ایسه ذاتاً اوزرنده (گ)
 اوج نقطه موجود اولدیغندن ، آئیده حالیه ایقا ایلدک . بناءً علیه اوکوز معاسنه اولان (گاو)
 لفظ فارسینی و (یگرمی) و (بگ) لفظ ترکیلرنده کی کاف یایی بی دخی ، گوسترلدیکی یولده
 تحریری ، تسهیل قراشه وسیله عد ایلدک .
 ثالثاً قرائتی مشکل اولان بعض کلماتی املائی معروفیله قید ایتدکدن صکره مبتدی لرله

TDV İSAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No 2E.1076

طوغری او قوده نیک ایچون تقطیع طریقله آیریمجه تحریری دخی مهم عد ایلدم : مثلاً عینک مخرجی ترکیهده معین اولدیغندن داتما یایه اماله ایله تلفظ اولندیجه جهتله اعتماد، اعتبار گئی کله لک صورت تلفظی گوسترمک ایچون (ای - تی - ماد) (ای - تی - بار) صورتلرنده حذالینه درج ایلدم . بو اصولی اتخاذهمدن طولایی پک چوق سطحینظران طرفندن دوچار مؤاخذه اولقلغم مقرردر . فقط مقصد عاجزانم امکان دائره سنده تسهیل قرائت اولدیغندن بو باده وارد اوله ییله جک اعتراضاتک بنجه قطعاً حکمی اوله میه جفتی شمیدین بیان ایدرم . بوگون اگ مکمل الفبالردن معدود وقواعد واملاسی مضبوط اولان فرانسز لساننده دخی لغت تألیف ایدنر، الفاظی طوغری او قوتق ایچون بو اصولی قبول ایتشلردر .

لغت ایلدیم

TDVISAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.1078

همزه ممدوده : آ

اخطار

لغت کتابارینی دهه مفید بر حاله بولندیرمق ایچون انگلیز لر قابل رسم اولان اسمایی تصویر ایله اراثة ایتکی ایجاد ایتشلردی . نفی منکر اولمان بو اصول آز وقت ایچنده لغت تألیف ایدنلرجه قواعد کلیه رنگینی آلدیغندن ، الیوم انگلیز ، آلمان و فرانسز لسانلرنده نشر اولنان لغت کتابلری تصاویر ایله توشیح اولتمقدده در . معارف حاضردهه مقتصدامز اولان ائم غریبیدی بو خصوصده اولسون تقلید ایتگی و جایب ترقیدن عدا ایله اقتضا ایدن اسمانک تصویر لرینی رسم وحک ایتدیرهک درج ایلدم .

وهله نظرده آرانیلان لفظک منسوب و مختص الینه اطلاع ایچون اتخاذه اولنان اشاراتدر، که اقتضا ایدن کله لک حذاسنه وضع اولمشدر .

ارائه مرجع .		تفریق معانی .	☹	مایعات .
* اصطلاحات ادبیه و حکمیه .	☹	تجور یولی .	☹	متشابه .
اصطلاحات بحریه .	☹	خرافات .	☹	مجهول .
اصطلاحات حربیه .	()	شواهد .	☹	مخرفات .
اصطلاحات حقوق .	⊕	صنایع .	☹	معادن .
اصطلاحات سیاسیة .	()	معتزده .	☹	موسیقی .
اصطلاحات عوام .	[ع]	عربی .	☹	نیاتات .
① تعداد معانی .	[ف]	فارسی .	☹	هندسه .
			☹	هیئت .

ا همزه الف الفهای عربیةده برنجی حرف .
 اجد حساسنده (۱) عدیدته دلالت ایدر .
 (الف) .
 آ همزه ابه الفدن مرکبدر . همزه نقیبه ، ممدوده ویا فحیه نقیبه در . ترکیهده چکیلیز الف . ثانی اولکنی مد ایتک اوزره وقتیهله کتابنده شو صورتده (۱۱) مستعمل ایدی . مؤخرآ سجاوندک اتخاذهده همزه نك اوزرینه علامت مد اولان شو () اشارت وضع والف حذف ایلدی . || ترکیهده حرف ندا و تعجبدر ؛ بکا باقسهک آ . آنه سویلیورسک کی . حساب اچدهده همزه دن فرق یوقدر ؛ (۱) اعتبار اولتور .

آب [ب] صوبه مخصوص اسمدر . عربیةده ماد . || استعاره طریقیهله رونق لطافت قدر ، منزلت . اکثریا ضیا معناسنه تاب ایله برابر قوللاییز ؛ آب وتابی کالنده ؛ آب وتابیه سوز یوق کی . بر شینک لطافت و رونقجه کانی بیان ایدر . [فضولی - سجریقیل کورکیم کستاک نه آب وتابی وار] || اسی فرس تقوینده ؛ تقویم جلالیده تموزدن صکره کلان یاز آیدر . حالا آغستوس دیدیکمز . سبب تسمیه موسم بارانک بویاده حلولیدر . § آب ودانه . رزق مقسومدر . نه کیم اجلی کلمه مش دینه جک برده آب ودانه سی توکنه مش دینر . [مصراع مشهور - آب ودانه سریلیر انسانی قسمت کردیرر]

- * آب وهوا ، برحاک طبیعت اقلیمیة سنن تو صیفه مخصوصدر . آب وهواسی لطیف ویا ثقیلدر کی . (باقی - خوش کلدی بکا میکده نك آب وهواسی)
- * آب آتشیپاره قرمزى شراب . شرابک شدیدالتأثیر اولوشی . (نفی - آبسک معنیده اما آب آتشیپاره سک) اشک غزه دن دخی کتایه در .
- * آب آتشرنک . قرمزى شراب || مظلومک کوز یاشی .
- * آب آتشیزاج . شرابدن وشدیدالتأثیر اولیشندن کتایه .
- * آب حسرت . اشک نومیدی . (خیالی - آب حسرت دوکیلور دیده لمدن هربار)
- * آب شور . آجی صو .
- * آب شیرین . طائلی صو .
- * آب طرب . شراب .
- * آب انکور . اوزوم صوبی که مرام شرابدر .

آباء

آباد [ا] مهور . خراب مقابلی که لسانزده شن دینر . (روسی - میخانه ده ایستر یقیلوب اولینه ویران - بیچاره خرابانده آباد اولهیم دیر) (عرشى - ایستر آباد ایلسون ایسترسه بر باد ایلسون) || صحرا ' اووا ' محل ' مکان (ندیم - کیده لم سرو روانم پوری سعد آباءه) || بر شینک کثرتدن

کنایه اولور . فلان بر شمس آباددر دینز که مرام کونشک دائما ایچندن چشمدیفنی بیاندز . محنت آباد غم آباد . نشاط آباد تمپیرلی دار محنت دار سرور تقدیرندهدر . بعضاً (ستان) کبی حملیت افاده ایدر . [کال - آثار کترانمک محو آباد نسیانده قائلدرینه کولکم قائل اولیوسور .] محو سستان تقدیرندهدر . خرابدزار ویرانه . (سنان پاشا - دنیا بر خراب آباد ویرانه در که مظهر آبادانده کورینور .)

آبادان [ف] آب و نون ابه زیاده شن و معهور [ضیا - زماننده عموماً بلاد اندلس فوق الغایه معهور و آبادان اولوب]

آبادانی [ف] آبادانلق . معهوریت . ضدخراب .

آبادی [ف] بر نوع هند کاغدیدر که دولت آبادین مخففدر . اکثریا نسخ فرآئیه و مر قعائده قوللائیلیر . ترکیده هند آبادیمی قیدی بخاراده اعمال اولنان تقلیدندن تفریق ایچوندز .

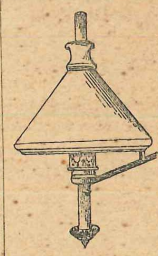
آبار [ف] بئر

آبارژور [فرانسوزجه دن abajour] لایند شیشیزینک ، موملرک اوزرینده

پکیریلان خمیی کلاهده که ضیایی طاغتمیه درق یره حصر ایدر . ترکیه به (کون قران) کاسر الضیا) صورتلرنده ترجمه اولنه بیلیر || نته کی بخیره لک خارجه مائلا تعلیق اولنان نخته برده لره ده (آبارژور) دینور . نسانز ده باجیور دیدیکمز آبارژور غلطی در .

آبان [ف] قدیم فرس تقویمنده ، تقویم جلالیده سکرچی ایدر . تشرین اولله مصادف ، کونشک عقرب بر چنده مکث ایلدیکی مدندر . آن فرس قدیم خرافاتنده بر فرشته در که دمیبر معدننه مؤکل ، آبان ماهسده وقوع بولان امور وششونک تمثیلی آکا مفوضدر .

آبامق اکیلوب بر شینک اوزرینه قیامتق که مانع اولوق لازمیدر . فلانک اوزرینه آبادم تعمیر اولنور . || بر بردن صارقه صورتیسه

اکتلمده استعمال اولنور . دیواردن آبادم بخیره دن آبادمده باقدم دینور که صارقه درق باقدم تقدیرندهدر .

آبانوز (پهلوی دن) سیاه آماج که زیاده سیله سرد در . اکثریا صنایع بدیعده

استعمال اولنور . || بر شینک سیاهلغیندن ومنانندن کنایه اولور . آبانوز کی سیاه ، آبانوز کی قوی دینز . § آبانوز کسلک سردلشمک ، صلابت پیدا اتمک . || طونق سیاهه صاحده وصف اولور . لسان ادباده (آبتوس) صورتنده مستعملدر [فضولی - موهک کرسنک دلار کون آاورسه عجب اولماز ، آنک نک آبتوس اولق لایق فولاد پیکاندز] (ویسی - اول شب آبتوسقام هجرانده]

[برهان قاطع - آبتوس خاکبوس وزننده مشهور شجردر . هندستانه مخصوص صدر . غاینده سیاه اولور . عربده و ترکیده دخی آبتوس دیرلر . عامه تحریف ایدوب آبانوز دیرلر .]

آبتوس لفظنی اروپا ارباب لغتی الینوس لساننه مال ایشلدر . حال بوکه بوکله فارسی اصلی (درخت آبتوش) اوله رق وصفیتدن علیننه نقل اولغوش صفت مع الموصوفدر . سیاه سرد آماجک احمی در . آبتوس میشه انواعندن اولان سرد آماجک مدت مدیده صوده قالمه سیله حاصل اولور . بواصل آبتوسدر . برده طبیعی سرد وسیاه آماج وارد که لون وصلابتنک آبتوسه مشابه اولیشی سبب تسمیه در . حتی علم طبقات الارضده قشر ارضک طبقاته تقسیمده اراضی ماییدن دور فخمیه منسوب اولدیفنی کوسرتیاور که بر آماجک مدت مدیده صو وتضیق آلتنده بولونیشی بوکیفیه منجر اولور .

آب حیات [ف] چشمهٔ موهومدر . کویا اسکندرز جبری آرامش وصول

و شربی خضره مبسر اولمش . بونک ایچون آب خضر دخی دیرلر § اهسل تصوف عندنده عشق حقیقی به اشارتدر . باعث حیات جاودانی اولوق اعتباریه || شعرا عندنده لطیف ، صاف معجز کلامدن کنایه در . [نفی بیت - حشره دک آب حیات سخن باقییدر - آدیروب زنده قییلان نام سلیمان خانی] لسانزده بر صوبک لطافت ولذتنه صفت کاشفه مقاننده ایراد اولنور . بر صوکه عینوله آب حیاتدر ویا آب حیات آسا بر صو .

آب حیوان [ف] - آب حیات آب خضر [روحی - خضرک اونسون

آب حیوان بزسکا دلنشنه ز] (نفی - آب حیوانسک یاخود لعل لب جامانه سک]

* آب خضر ، آب حیاتدر . (نفی - ساکه نسبت چشمهٔ آب خضر عین شرنک]

آبدار [ف] صولی ، طریب ، تر و تازه که سراب

تسمیه اولنور . میوهٔ آبدار [جودت پاشا - بیانی چیلکدر کبی بوز وجلیز دکدر هپ آبدار وهر دانه سی یاقوت رمانیه مائلدر] * کلام آبدار لفظاً معنی ، لطیف کلام (نفی - معنی رنگینفی لفظ آبدارنده یاخود - ساغر میایه قومش لاله کون صهبامیدر]

آبدال عربیسه همزهٔ مفتوحه ابه مجذوب الوبی معناسته - ترکیده الف مدوده

ایله احق ، مرمس ، صافدرون معنارینه زیلز ددر . کاهچیه جعی دخی مفردی مقاننده قوللائیلیر . نه بدلا آدم . بدلاق اتمه کبی . (ضیا - بز برسوری عاقل صفتنده بدلایز) § حسن ابدالی بر وکلردن بر طاشنده در که افرادی چنگانه اولوق اوزره مشهوردر . [حسن ابدالی کبی] تعمیری جرار معجزلر حقنده ایراد اولنور .

آبدان باغچه قوغایی دیدیکمز امریکی

سوزیکلی معروف قاب .

آبدست [ف] معلوم اولان طهارت ، عربیده وضوء دینور .

§ آبدست آلمق اصول معروفه سیله اعضای لازمده تطهیر ومس اتمک . آبدست اقتضا اتمک دوش آتمق ، احتیلام . آبدست بوزولوق ، نقض وضوی مستلزم حالندن بری ظهور اتمک . آبدست ابرقی ، آبدستان دینلان امریکلی صو قاق . آبدستانه آبدست آلمقان محل ومشمولاتندن اولان آیق پوی . مستراح . § آبدست ویرمک تکدیده ، بوی آبدستی غسلده اصطلاح عوام . § [آبدستمز یره باصماز] صوفی متقی و صفده § [آبدستده شهید بوق] اطبیهان قلبده مستعمل تعبیر عوام .

آبدستان [ف] (آب - دس - نان) آبدست ابرقی .

آبراش [ف] (فقه ابه ابرشه)

آبرو [ف] (آبی - رو) بوز صوبی که مراد

اولان احسان ایچون آبرو دوکر . || شرف ، حیثیت || کزیده ، ممتاز . آبروی ادبا ، آبروی مملکت دینور که صنف وافراندیک کزیده واعلامی مراددر . (انسی - آب روی شعرا نفی پاکیزه ادا) (نورس - آب روی وزرا حضرت راغب پاشا]

آب روان [ف] (آبی - روان) آقچی صو .

(نفی - دلنشنه جهان مشرب پاکنده کی لطفه - کویا چن عالم بر آب رواندر) سرعت گذرانندن کنایه مجازاً حیات معناسته کلیر . [کال رمضان مکتوبی - ... آره سندن جریان ایدن آب روانیدر یوقسه عمر شتابانیدر فرق اولغماز] سریع الجریان اولان نهررده و عمر شتابانده وصف اولور .

آبریز [ف] (آب - ریز) ① خلا . مشا . آبیاق

پوی . ② قوغه صو قاق ، حمام طامی ، چرکاب دوکه کج چومک . باقر ویا طور اقدن مصنوع معروف قاپدر که آبریز محرفی اوله رق ترکیه (حاوروز) دینور .

آبستن [ف] (آبیست - تن) ① کبرلی ، پنهان

حامل یعنی کبه عورت . معنویانه دخی شاملدر . (قریبی رحمی - آبستن صفا وکدردر

لیال هپ - کون طوغه دن مشیمهٔ شیدن نهل طوغار]

آبکار [ف] (آب - کار) ① صو واریمی ، اسقا

ایدیمی . ② مدومن خمر . || رونق ، رواج وعزت دن دخی کنایه در .

آبگاه [ف] صو بریکن چوقور . بر که . اصطلاح

جزده صو بشاخی تعمیر اولنور .

آبگون [ف] مانی . سود مائیدی تعمیر ایتدیکمز

لون هوای .

آبگیر [ف] آبگاه معناسته که ذکر اولندی .

آبکینه [ف] (آب - کینه) ① شیشهٔ قدح ، صراحی] (باقی - آبکینه ایچنده می

کبدر - لب لعلک خیالی دلده مدام) ② الماس تعمیر اولنان جوهره و آینه سیه دخی دینور . اصلی آبگون

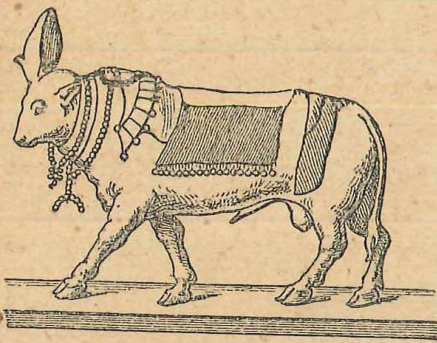
صووارچی، اسقا ایدیچی || کنایه طریقیله فیض بخش اولق: آیارى عنایتلریله پرورشیا کمال اولان. **آپ** ادات مبالغه و تأکید. **آپ آچیق**، **آپ آشکار**، **آپ آق کبی**. **آپ آنسز** بر دبره فحشه.

فحشه لینه و همزه مکسوره ایله باشلایان کله لک اوکنه (آپ) (ایپ) کبی، ضمه مقبوضه ایله باشلایان کله لره (اوپ) صورتنده داخل اولور. ایچسه که (آپ ایی جه) تقدیرنده در. ایپ ایچسه، اوپ اوزون کبی ادات مبالغه کله لک باشلادیغی حرف ایله آنک حرکسنه تابعدر: بایه انتقال ایدججه آنک ده میم ایله بر ادات مبالغه سی پیدا اولور. بام بشقه بم بیاض بوم بوش کبی.

آپش بودک ایچ یوزی، وجوده یابیشان اولیق طرفی. عریسی ربه. **آپش آره سی** ایکی بودک آره لغی (باجغه)

آپشقی باققلر آریلوب آپش اوزره کلک. § بر ایشده عدم مهارت سببیه بجرکسز اولمقده، بر ایشک عهدده سندن کله مه مکدن حاصل اولان عبطالتده مستعملدر فلان خصوصده آپشدی قالدی.

آپیس [Apis] اسکی مصر لیلرک معبود اتخاد ایتدکری تور مقدس. براوکوز معبود طائلق ایچون وجودی تکمیل سیاه اولق

وآننده مثلث الشكل بر آق و صورتنده دخی قره قوش شکلنه یقین بیاض بر لکه بولمق شرط ایدی. بو اوکوزلر بر مدت پرستش دن صکره مخصوص بر چشمه آلتنده صویه غرق واهلاک ایله مومیه ایدیپلرلردی. **آت** (اسم جنس) زوالخا فر یعنی آباغی بر طر- ناقلی اولان حیواناتنددر. بنگله، چرده،

اولوب واو اماله طریقیله یایه قلب اولمشدر. قول دیگر: [ابن کمال - اصطلاحات فارسیه: آبکینه لفظ مرکبدر. (آب) ایله (آکین) دن که ایچ معناسنه در. الی تخفیفاً حذف اولنوب (آبکین) اولور. آخرنده کی خاه معنای عام ترکییدن معنای خاص صلیته نقل ایچونددر. ایچنده صو ویا شراب اولق شرطدر که ایچی صو دیمک تحقیق اوله] **آبلا** بیوک همشیره، محترم قالدین. || بر خانه ده بولنان جوارینک ال قدملیسی § اصطلاح عوامده زوجه یه اطلاق اولنور باجی کبی.

آبلاق (آب-لاق) دکرمی. طولغون چهره.

آبلوقه * (ایتالیانجه دن مأخوذ اصلی آلمانجه Bloch-haus) حقوق بین الام اصطلاحنده کیلر بر ساحلی ور موقع مستحکمى حصر ایله خارجله اختلاط و مخابره یی کسمک. [رفعت بک - حقوق عمومیه: آبلوقه دشمن ملکندن بعض محملرک خارجله اختلاطی منع ایتمکدن عبارتدر] [ضیا - ویرمدی آبلوقه ده شان دونمایه خلل]

آبلوقه ایتمک، آبلوقه به آلق، بر ساحلی قوشاتاق. آبلوقه یی بوزمق، آبلوقه یی تأثیرسنز بر اقق. آبلوقه یی قالدیرمق، آبلوقه یی فسخ ایتمک دیمکدر.

آبور جوبور § مهلاتنددر. (بعض ارباب لغتک وهم ایتدیکی کبی او بور دن مشتق دکلددر) حفظ صحت و حسن طبیعتده مغایر اولان ما کولات معناسنه. مجازاً معناسز سوزده دینلور: (عاکف پاشا - سنی بن نصب ایتدم ییلور میسک شویله ایتمک عزل ایده ییمی کبی آبور جوبور ماده لرله ایکی کونده بر باشمه فاقیلوب طور یله جقسه ..)

آبوننه (فرانسزجه دن Abonné) ترتیبه صائیلان، خصوصاً موقوت شیلرک قیمتی ویرمک ایچون دفتره یکمیش صاغلام، مدام مشتری. غزندیه آبوننه اولق، جزو جزو نشر اولنان کتب مطبوعه و رسائل موقوتیه آبوننه اولق، که دوام اوزره آلق. تیاریویه آبوننه اولق، بر مدت محدودده ایچون کندینی مداوم قید ایتدیرمک.

آبیار [فا] ایکی معنایه در ① اسم مصدر صووارمق، اسقا ② اسم فاعل

لَحِيَّةُ ابْنِ الصَّبِيَّانَا

ترجھده متداول الفاظ واصطلاحاتک صور استعمالنی
معرف و شواهد و امثالی شاملدر

دفعه اولی

هرحق قانوناً محفوظدر

معارف عمومیہ نظارتک رخصتیہ طبع ایدلشدر

۱۳۰۶ - ۱۸۸۸

قسطنطنیہ

مطبعہ ابوالضیا

مَدْحَلَم

هر قوم متمدن متکلم اولديغی لسانک الفاظنی ناطق بر لغت وجوده
گتيرمشدر. از جمله لسانک ارکان اصلیه سندن اولان عربیده ایکی یوزه قریب
لغت تدوین اولنمشدر؛ فارسیده ایسه یوزدن زیاده فرهنگ موجوددر.
برلسان ایچون کافه الفاظنی محیط بر لغت کافی ایکن، یالکیز عرب لسانچون
ایکی یوزه یقین لغت تألیف اولنمی بلکه زائد گوریلور. حال بوکه بر لسانک
کافه الفاظنی جمع ایتک و هر لفظک هر طرز استعمالنی تختلر و تعیین ایلک شخص
واحدده میسر اوله میه جفی گبی، شاید بر چوق اقدام و تتبع و بر عمر مدید
سایه سنده بو محال مرتبه امکانه گتیرلمش اولسه بیله لغات، مرور ازمان
وحدوث اشیا ایله تغیر و تزیاید قانوننه تابع بولندیغی جهتله بر لفظک بر قرن
ایچنده تبدیل طور ایتمی و باخصوص بر طاقم محدثاته یگیدن اسملر ویرلسی
ضروری اولسنه گوره بر عصر اول تألیف اولنمش بر لهجه بوگون گرك الفاظ
وگرك معنی جهتله لغت اخرایه مراجعتدن و یا خود یگیدن لغت تدوینندن استغنا
حاصل ایتدیره مز.

دنیانک همان اکثر ممالکنده متعارف اولدیغی حیثیله لسان عمومی مزیتنی

خاژ اولان فرانسز لساینک حاوی اولدینی کلماته لفظاً و معنی حد تعیین ایتک ایستیان (آقاده می) هیأت فاضله سی طرفندن ترتیب اولنان و (آقاده می) نامی ویریلان لغت کتابینک خارجنده آندن پک چوق زیاده الفاظ و ایضاحاتی حاوی یوزلره لغت تألیف اولمشدر . یالکز (بش رهل) ایله (لیتره) ناک لغتلی آقاده می لغتی درت دفعه وجوده گتیرر . حال بویله ایکن ینه قناعت ویره جک درجه ده بر لغت تدوین ایدلمه مش اولدیغنی ادعا ایدنلر بولنور .

لسانمزده ایسه هیأت اجتماعیه مزک تاریخ تشکندن بوآنه قدر (مرحوم شناسیدن ماعدا) [۱] هیچ برصاحب غیرت ظهور ایدوبده یازمقده، سویلمکده قولاندیغز کلماتی بردفتره ضبط ایله معناسنی اشارته همت ایتمه مشدر .

فی الحقیقه کتابخانه لرمزده صحاح وقاموس ترجمه لریله شعوری وبرهان گبی عرب و عجمک برقاچ لغتی موجوددر . و فی الحقیقه بولغتار ترجمه مزده متداول برخیلی الفاظی جامعدر . مع مافیله هیچ بری لسانمزده مخصوص اولدیغندن، و تعیر آخرله هر بری حاوی اولدینی کلماتک اولسانده کی معناسنه ترجمان اولدیغندن، بولره بزم نظریله باقیله ماز .

لسانمزده خنچرلی گبی، بیانکی گبی، مالوف گبی، برقاچ فرانسز لغتی تألیف ایدلدی . بوگونکی گونده - ولوتعداد اولنه جق مرتبه لرده قلیل و حتی ترجمه مزده مقابللری دخی موجود اولسون - لغتمزه برارده کلمات اجنبیه داخل اولدی . اگر فرانسزجه دن ترجمه یه اولان بو لهجه لره (بزم) دیه بیلمک طوغری ایسه، عرب

[۱] شناسنی مرحوم لغتی اکیال ایدمه ماش ایدی . فقط اون درت جلد اوزرینه مرتب اولان اوخزانه الفاظک اون برینی اتمام ایلش ایدی . ایوم بونک برطاقی پشته آقاده میاسی کتابخانه سنده محفوظدر

و عجم فرهنگرينك ترجمه لرینه ده مالز نظریله باقه بیلیرز . دیمك ایسترز که قاموسلر، فرهنگلر بزم اولما مقده خنچر لیلرک، بیانکیلرک عینی در . زیرا بشقه بر لسانک لهجه سنی ترجمه ایتمگله . کندی لسانینک لهجه سنی تدوین ایلمک بیننده کی فرق محتاج بحث دگلدر .

لسانز ایسه اکثریت اوزره الفاظ عربیه و قسماً الفاظ فارسیه ایله مخلوط بولندیغی گبی، برده کندی کلماتی حاوی اولدیغندن، فرض محال اوله رق، عربی ایله فارسیده تصادف ایده جگمز مشکلاتی اولسانلرک لغت مترجمه لر یله حله موفق اولسه ق بیله اصل ترجمه ایچون هانگی لغته مراجعت ایده جگمز ؛ البته اصلی اولان چغتای لغته دگل، زیرا بزم شیوه تکممله اولغت آره سنده کی فرق، لفظاً ومعنی لاتیجه ایله ایتالیانجه و یا فارسيله کر دجه بیننده کی فرق قدر عظیمدر .

معلومدر که کندیسی ایچون بر لسان تشکیل ایدن هر قوم السنه سائر دن وبالخاصه کندیسیله مناسبتی اولان ملترک لسانندن بر چوق کلمات نقل و مال ایتمگله توسیع لهجه ایلشدر . نته کیم عربی یه الینوز ، لاتین ، و عجم لسانلرندن بر چوق کلمات آلمشدر . حتی عربی یه آلمان کلهلر ماده آز چوق بعض تبدله گورمشدر : مثلاً (دراخچی) درهم (ده نار ییوس) دینار (نوموس) ناموس و اسماء خاصه دن (آکساندر) اسکندر (هیراقلیس) هرقل (ایپوقرایس) بقراط (پلاتو) افلاطون (غالینوس) جالینوس (آریستوتلهس) ارستطاليس و یا آرسطو (چه زار) قیصر صورتلرینی آلمشدر . بوالیسه طبیعی در ؛ زیرا هر لسانک کندیسنه مخصوص بر آهنگ تلفظی اولدیغی گبی، الفبائی دخی بشقه بر لسانک عینی اوله میه جغندن، بر کله ناک نقلنده کندی حروفنه، کندی شیوه تلفظنه تطبیق آهنگ مجبوری درکاردر .

بزم ایسه الکی زیاده مناسبت حالنده بولندیغز لسان، لسان عربدر . بو جهتله لهجه مزه الکی زیاده کلمات عربیه داخل اولمشدر . فقط بز عربیدن آلدیغز کلماتی، عربک السنه سائرهن آلدیغی کلماتده اجرا ایتدیگی یولده تغییر ایده میز . چونکه مأخذ اشتقاقی محافظه بورجمزدر . واقعا غلطی ترکیه عد اولنه جق قدر مشهور اولش و فصیحی سویلنسه آکلاشلیه جق درجه لرده غریب قالمش بعض کلمه لر وارد ؛ (عیبه) ویا (حقیبه) دن محرف هگبه و غینک کسریله (غراره) دن محرف خرار گبی . بونلرک تلفظده اولدیغی گبی تحریرده ده غلطی قوللانیورز . فقط بو نوعدن کلمه لر لسانمزده پک قیلدر . بزم اصل اهمیتلی تغییراتمز معنایه و تغییر اصحله استعماله عانددر .

برده عربک قاعده صرفیه سنه تطبیقا بعض کلمات اجنیه بی ویا عربده تصریفی جائز اولیان عربجه لفظلری ایستدیگمز گبی تصریف ایدرز . مثلاً عجمک (کاکل) وزننده اولان (نازک) کلمه سنی (مالک) وزننده (نازک) تلفظ ایلدیگمز گبی، آنی (فلاکت) گبی (نزاکت) صورتنده تحویل و استعمال ایدرز . از جمله شو (فلاکت) لفظی دخی تصرفات مخصوصه مزدر . زیرا عربیده (فلك) لفظندن مصیبت معناسنه اوله رق فلاکت وارد اولماشدر . زمان اولورکه عربک برکله سنی مشابهت لفظیه قرینه سیله بشقه برکله سنک یزنده قوللانیورز؛ عربیده (سبزه) معناسنه اولان (بقله) بی (فول) معناسنه اولان (باقلاء) مقامنده استعمال ایتدیگمز گبی . بو تصرفی او یله بر قرینه دن وارسته اوله رق اجرا ایتدیگمزده واردر : (چاره و تدبیر) معناسنه اولان (حیلَه) بی مگر و دسیسه معناسنه و چکرکه و هوام و اسافل ناس معنالیینه اولان

(غوغا) کلمه سنی حرب و مجادله معنالیینه و (غرّا) تعییرینی مفتخر و نازنده معناسنه قوللانديغمز گبی .

اصل شایان دقت شوراسیدر : معرفت بر کلمه یی آلمقده دگل، آنی گورینان احتیاج اوزرینه تصرّفده در . بوگون (وجدان) گبی (ناموس) گبی نیجه کلمه لر واردر، که لفظاً عربی مالی اولدیغی حالده معنی و استعمالاً تصرفات مخصوصه مزدن و بناءً علیه لغاتمزدندر . بو حالده شو ایکی کلمه ناک و بالاده بالمناسبه ذکر ایتدیگمز تراکت ویا فلاکت قیلندن اولان تصرفاتمژک معنالیینی اوگرنمک و صورت استعمالنی گورمک ایچون نه قاموسه، نه ده و انقولی یه مراجعت کفایت ایدر . چونکه قاموسله صحاح، وجدان و ناموسک عربده کی معناسنی معرف و بزده التباس ایلدیگی کسوه معنادن عریدر . بناءً علیه او لسانده کی معناسنی اوگرنمش اولق، بولسانده کی صورت استعمالی استفهامه مدار اوله مدقن بشقه، بر مبتدی ایچون اشکال ذهنه بیله سبب اولور .

مثلاً بز، تصوّرات و همیه قیلندن اولان حالاتی تخیله (مالنخولیا) اطلاق ایتمشز . بوناک شمدیکی مدلولنه بر درجه یه قدر ترجه ناک (قورتی) کلمه سی ترجمان اوله بیلیر . چونکه بوکلمه متأخرین عجمک تصرفاتندن و روجه دن مأخوذ اوله رق (مه لان $\mu\epsilon\lambda\alpha\nu$) و (خولی $\chi\omicron\lambda\eta$) کلمه لرندن متشکل بر لفظ مرکبدر : معناسی ایسه « سویداء صفراء ، یعنی صفرانک قرارمسی » درکه اوصاف امراضدندر . بو حالده اصطلاحمژده کی معناسیله اصلی بیننده کی مناسبت نه قدر بعیددر ! چونکه بز (مالنخولی) دینلان علتک اسمنی آلهرق (خولیا) قورمق معناسنه استعمال ایتمشز . یعنی بومرضک علت غایه سنی قورتی یه علم ایلشز .

برهان ایسه بولفظی شویله تعریف ایدر : « مالخولیا - یونانیدر . بواسمه معروف
مرضدر . اوچ قسم اولور . برینک ماده سی جمیع بدنه شاملدر . و برینک دماغده اولور .
و برینک مراقبالده اولور . علامتی سهردر . و براماز واقعه گورمکدر . و اوسبیله محزون
اولق و تیز طارلق و قورقیه جق شیلردن قورققدر . »

شمی بالاده کی تعریفه باقان برترک، بزم (مالخولیا) منزله یونان ویا ایرانک

مالخولیاری بیننده موافقت لفظیه دن بشقه بر مناسبت گوره بیلیرمی ؟ کذا

(خولیا) لفظی دخی عجمک وضع ایتدیگی معنا ایله بزم استعمال ایلدیگمز معنا

اعتباریله بتون بتون بشقه در . برهانده خولیانک تعریفی ده . شویله در :

« خولیا - توتیا وزننده اول نسنه به دینور، که تصرف و استعمالی باینده قطعاً مانع و مزاحم اولیه .

هرکیم ایسترسه متصرف اوله » بز ایسه بو کله بی ذهن و فکرک مطعی اولان حالاتی

تصورده استعمال ایدرز . (خولیا بویا زنگین اولسه م طقوز قبه لی جام

باپدیردم) دیرز . واقعا هر کیسه خولیا سنه بلا مزاحم مالک اولدیغی حیثیله

برهانک تعریفی کندی نقطه نظرندن طوغری ایسه ده مقصد ، تصویرانده

مخظوره اوغرامقده دگل ، خولیانک معناسنی ویا صورت استعمالی آکلامقده در .

اصل غرابت مالخولیا ایله خولیا ذاتاً بر ماده دن مأخوذ ایکن برهانده آیری

آیری معنار ویرلمسنده و عاصم گی اوچ لسانک غوامضنه واقف بر علامه طرفندن

بو ماده حقنده سکوت ایدلمسنده در . بزم ظنزه قالیرسه لسانمزده بونلره ویریلان

معنار، کله لک (خیال) ماده سنندن مأخوذ اولدیغنه ذهابدن حاصل اولمشدر .

بو تفصیلاتدن مقصد عاجزانهم تصرفات لغویه مزنی جامع و معرف بر

لهجه ناک وجودینه اولان احتیاج مزنی گوسترمکدر . الله بر لغتمز واردر، که آدینه

(لغت عثمانیه) دیورز ! حال بوکه آچوب باقدیغمزده (ضمیر) معناسنه اوله رق

اليوم استعمال ايدليگمز (وجدان) کله سنک معناسنی آکلایه میورز . صگره (خوف) وزننده (وحف) ديه ترجه ده قطعاً استعمال اولنماش برکله گوریورز . وهرهانگی لفظه باقه جق اولسه ق قاموسده ، برهانده مفسر معناری ، فقط مشوش بریولده ناقل بولیورز . بوايسه عثمانلیلرک و تعبير اصحله ترجه مزک الفاظنی جامع بر لغت دگل ، عرب و عجم کله لریله معانی مترجه لرینی - یالان یا کلهش - جمع ایش بر لغت دفتری دیمک اولیور .

برده بوگونکی گونده عربیدن ، فارسیدن تصرف ایتدیگمز الفاظ یاری یاری یه ناقص اولقله برابر ، عربیدن ، فارسیدن لسانزده قطعاً استعمال اولنیان بیکلرله کلماتی حاویدر : مثلاً بر صحیفه سنی آچیورز « سامسوار » ديه بر لفظه تصادف ایدیورز . معناسنه باقیورز « قوس قرخ اوزرینه بینش ، یا خود سام یلنه بینش اولان » ديه بر تعریف گوریورز . بوگون سویلدیگنی بیلر بر عثمانلی متصور میدر ، که تقریرنده ، تحریرنده « ذات عالی سامسواریلری » یولنده بر هذیان سویلسون !

و مثلاً (پتاق) ديه ترجه اولق اوزره بر لفظ غریبه تصادف ایدیورز . فقط (چات) گبی (پات) گبی حکایه اصواته مخصوص و معنادن خالی لفظلرک اسما صره سینده ایراد و تفسیر ایدلدیگنی بیلدیگمزدن ، بویله بر لفظک بولینشنه حیرتله نگاه ایلورز . صگره ترجه اولان (اودک) لفظنی و یا قبول ایتدیگی (پتاق) تعبیرونک مأخوذ عنی اولق لازم گلان (پاتردامق) کله سنی آرایه جق اولسه ق بوله میورز .

صراممز [لغت عثمانیه] دینلان کتابی مؤاخذه دگلدر . بلکه اولقتی ، لغت ديه

قبول ایدوبده مقصده خدمت ایچون کافی گورن عثمانلیلری مؤاخذه در .
 باخصوص بو کتاب (رادهاوص) نامنده برانگلیز طرفندن بوندن اوتوز سنه
 اول جمع ایدلمش برشی اولدیغندن، افراد عثمانیه ایچون بو زمانده آنکله حل
 اشکالی، عینله بر اجنیدن ارتکاب سؤال مرتبه سنده کریه گوریورز .

§

شوراسی آکلاشلق اقتضا ایدر، که لغت، برلسانده قاعده ویا عرف استعمال
 ایله تعیین ایدن املائی ضبط ایله برابر، الفاظک معنای موضوع ولایمیسنی
 تفهیم ایچون جمع اولنور . یوقسه لغت غریبه آرامق ویا آرزو اولنان معنایه بر
 لفظ بولق ایچون دگل . بزده ایسه حالا لغتدن مقصود نه اولدیغی آکلاشیله ما -
 مشدر دینه بیلیر ؛ آنک سببی ایسه اله موجود اولان عرب وعجم لغتترینک
 ترجمه لرینی بنمسه مکله برابر، اکثریت اوزره شکلی، معناسنی بیلدیگمز اسمایی
 آنلره مراجعتله اوگر نمکلمزدر .

ایشته قلت اقتدارمله برابر لسانزده متداول کلماتی جمع ایله استعمالتمزه
 موافق بر لغت ترتیبینه چالشمقلمغه سبب اولان حال، لغتدن منتظر اولان فائده
 نه ایسه آنی میدانه قویق مقصدندن عبارتدر .

لغتمده طوتدیغیم اصوله کلنجیه :

اولاً، لسانزده غالباً مستعمل اولان کلماتک خارجنده هیچ بر لفظ قبول
 اولنما مشدر . مثلاً (یوتقم) معناسنه اولان (بلع) کلمه سنی آلدقندن صگره
 (بیوجک لقمه یی یوتقم معناسنه) اولان (ازدرام) لفظی گبی کلمه لر بو لغتدن
 خارج طوتلشدر .

توضیح مرام ایده‌لم : ترکیه‌ده یوتق کله‌سی وار ایکن (بلع) کله‌سنک استعمالی بی لزوم اوله ییلیر . فقط (ازدرام) آریجه بر معنا افاده ایتدیگیچون منسوب اولدیغی لسانده لزومسنر عد اولتماز . شوقدر وارکه ترکیه‌ده بلع مستعملدر ؛ ازدرام مستعمل دگلدیر . آنک ایچون لغته ضروری بلعی آله جغز فقط ، ازدرامی آلمیه جغز .

معلومدر، که غیر مأنوس بر کله ایله انسیت او کله‌نک احتیاج صحیح اوزرینه بر لسانک نافذالکلم بر صاحب قلبی طرفدن استعمال اولنسنه متوققدر . مثلاً (عمر مر م) لفظی ادبیات جدیده مزده مستعمل کلماتدن اولدیغی حالده کمال بک طرفدن بر بیت‌ده ایراد اولنسی اوزرینه بوگون ترکیه‌مزدن معدود اولمشدر . چونکه بو کله بر لزوم صحیح اوزرینه آلمشدر :

« بر حزب قلیل ایدی معینم

اعدا ایسه لشکر عمر مر م »

حزب لفظی و « حزب قلیل » تعبیری لسانمزدده متعارف اولدیغندن « لشکر عمر مر م » تعبیری دخی حرفی حرفنه مقابلی در . ایشته گوریلورکه بو کله اوله تصنع و تکلف غرضیه دگل ، بر حقیقی تصویر مقصدیه قوللانمشدر . بوجهته شمدیکی حالده کندی ملک یمینز حکمنی آلمشدر ؛ احتمال که بر زمان صگره مهجور اولسون .

فقط مثلاً ، شفیق نامه‌نک (منار مساجده) سجع ایچون بالالتزام استعمال ایتش اولدیغی (قندیل عساجد) ترکیبده‌کی (عساجد) لفظنی بو لغتده آرامق زحمتی اختیار اولناملیدر . زیرا آلتون ، زر ، ذهب لفظلری طوررکن (عسجد)

قوللا نطق بوعصرك ارباب عرفانه ياقيشه جق حالردن دگلدر . بناءً عليه بولتاك
 ترتيندن مقصود كثرله قوللانديغز ويا محتاج اولوبده بالضروره قبول ايلديگمز
 الفاظك معاني موضوعه و مستعمله سني تعين در؛ الفاظ غريبه جمعنه وساطت دگل .
 ثانياً، اكثر الفاظك بر ماضيبي، برده حال حاضرى واردر . تعبير آخرله،
 اسماء، مسمايه گوره وضع اولنش اولديغى حالده بالآخره الفاظك اكثرى ماوضع
 لهاسندن چيقه رق طور ديگره ملابس اوله گلديگى جهتله، بولهبجده اوگى
 الفاظك معنای موضوعيريله برابر اليوم نه يولده استعمال اولندقلرينى تعين ايلدك .
 مثلاً، (اجرا) لفظى فى الاصل صويي آتمق معناسنه موضوع اولديغى حالده
 لسانزده هم بو معنايه و همده حقيقت عرفيه اوله رق انفاذ معناسنه بر امرى
 حصوله گتيرمكده و يا خود (يامق) و (بيترمك) حكملرينى شامل تسويه
 معناسنده استعمال ايتكده يز .

ثالثاً، بعض لفظلر واردركه يدى، شكز معنايه شمول افاده ايدر . فقط
 مرور زمان ايله بعض معانيسى مهجور اولمش و يا خود بزده بر ويا ايكي معناسى
 آلته رق معاني سائره سى اونودلشدر . بناءً عليه بوگى كلمه لرك مهجور اولان معنالرينى
 تعداد ايتدكدن صكره، شمديكى حالده دلالت ايتديگى معناني تفسير ايلدك .

رابعاً، بعض الفاظك صور محرفه سى اصل فصيحه ترجيحاً قبول ايدلدى .
 زيرا هر لسانده محرفات استعمالنه جواز اولديغى گى، لسانز دخى بو جوازدن
 محروم بولنديرلماشدر . مثلاً اصللرى، دروگر، نردبان، غربان، غراره،
 سناء مكى، انوست، چارچوپه، بنفشه ويا بنفشج، سداب، سوسم، نوشادور
 ام غيلان، غول بيابانى، اولان دولگر، مرديون، قابور، حرار، سنامكى، انسيت

چرچوه منکشه، سدف، صوسام، نیشادر مگیلان، غول بیانی گبی کلمات محرّفه ناک
امالارنده اشتباه ایدنلره، اصلرینی تحقیقه مدار اولق ایچون حفظنی اساس
مقصده موافق عد ایلدم. زیرا برلفظاک فصیحندن غلطنه انتقالدن ایسه، غلطندن
فصیحنی استدراک دهها معقولدر.

خامساً، عرف استعمالی گریک قاعدهیه وگریک قیاسه ترجیح ایلدم. مثلاً
(صلاحیت) کلمهسی قاعده غیر وارد اولدیغی حالده طوغریسی اولان (صلاح)
کلمهسندن معناجه دخی مفارق اولدیغندن، بونی مخالف قاعده ویا غلط عد
ایدوبده ترک ایتمکدن و بوسبیلله لسانی اگ لزوملی برکلمه دن محروم ایلیمکدن ایسه،
قبول ایدوبده تصویر افکاره وسعت ویرمک هر حالده فائدهلی اولهجنندن،
بوگی تصرفات لغویه مزنی خطا عد ایتمکده دگل؛ استصوابده تعصب ایلدم.

سادساً، سیاسی، فنی، صنایعی، اصطلاحی اوله رق لسانمزه بر خیلی کلمات
اجنبیه داخل اولمشدر. مثلاً: (آبلوقه) لفظنک تلغراف و فوطوغراف لفظ
مرکبلرینک بزده دگل، هیچ بر لسانده مقابلری یوقدر. ایشته بو قیلدن اولان
کلمه لری عیناً قبول ایله برابر ممکن اولدیغی قدر حکملرینی تفهیمه چالشم.

سابعاً، اکثر کلماتده شواهده مراجعت ایلدم. حکمادن بر ذات «مثالندن
خالی لغت اسکات گبی در» دیمش. فی الحقیقه بر قاموسده اگ زیاده آرانیه جق
شی الفاظک صورت استعمالی اوگرنمکدر؛ صورت استعمالی اوگرنمک ایسه
مستشهداتدن اولان ذواتک اقوالندن بر مثال ایرادینه توقف ایدر. بناءً علیه
اقتضا ایدن کلمات ایچون ایراد امثال وشواهده اعتنا ایلدم.

بر لسانك دقایقنه اڭ زیاده ضروب امثالی خدمت ایلیه جگندن ، لزوم گورولدجه ضروبله دخی استشهادده قصور ایتمدم .

ثامناً، جمعری لغت صره سنده قید ایتمشیکن معناری ایچون مفردلرینه مراجعتی ارأه ایلدم. هیچ بر لسانك لغتده بر لفظك جمعی لغت صره سنده یازیلهرق معناسی تعیین اولنمق گبی بر مناسبتنلك گوریلهرق . فقط تركه مزده عربیدن پك چوق کلمات موجود اولهرق ، الفاظ عربیه ایسه اوزان وصیغ مختلفه اوزره جمع اولنه گلدیگندن، عربی بر کله بی یازان لغت جمعی یازمغه مجبوردر . خصوصیه بزم لسانزده کلمات عربیه نك جمعری قواعد عربیه یه تابع اولدیغندن، جموع عربیه ده اطراد اولمش اولسه بیله بزجه تعیینه مجبوریت وارددر . مثلاً معاشك جمعی معایش گلیرکن بز ، (معاشات) قوللانیورز . وَ (ید) لفظنك جمعی (ایدی) ایکن آنی براقیورزده جمع الجمعی اولان (ایدی) بی جمع مقامننده استعمال ایدیورز . بناءً علیه بر کله نك مفرد ویا جمع اولوب اولدیغنی بیلیانلره ، یعنی مفردندن جمعنه انتقال ایده میانلره تعیین مرجع مقصدیله عربجه جمعری تحریره مجبور اولدم . فقط فارسی و تركه کله لرده جمع تعییننه لزوم اولدیغندن . و چونکه تركه ده هر نصل کله اولورسه اولسون آخینه (لر) حرفلری گتیریلهرق جمع ایدلدیگندن ، آنی تعیینه احتیاج گورمدم ، فارسیده ایسه ایکی صورت جمع اولدیغندن آنك قاعده سنی ده زیرده آریجه بیان ایلدم .

تاسعاً، جمع ومفردی معنی مساوی ویا خود یالگنر جمعی مستعمل اولوبده مفردی استعمال اولنمیان ویا خود مفردی بشقه و جمعی بشقه معنایه قوللانیلش اولان کلماتك معنارینی حدالرنده ذکر ایتمگه لزوم گوردم . مثلاً (اثاث) لفظنك جمع

ومفردى مساوى و (اصول) و (اغيار) لفظلى اصلك و غيرك جمعلى اولدىنى
 حالده اولكىسى معناه و ايكنجيسى اصطلاحجه مفردلرندن مفارق اولدىغىندن ،
 بوگى كله لك معنالىنى مفردات صرهنده تعين ايلدم .

عاشراً، مجاز، استعاره، كناية مثللو قواعد، اسم مخصوصى اوليان مسماً
 ومفهوملى افاده ايجون اتخاذا اولتمش قواعد بلاغىندن اولدىغىندن ، تفسير معانى
 صرهنده اك زياده بونلك حكملرلى ايضاحه چالشم .

خاتمه

احتمال كه صرف آرزومه مغلوبىتن ايلرى گلان شو تشبثده التزام صواب
 و ايفاي خدمت مقصديله يك چوق خطاره دوشولمش اولسون . نه چاره كه ملتزمك
 يوزلرله اصحاب عرفانه گوره بر همت صرفيله حصولى قابل اولان بويله بر لازمه
 لسانك نم گبى بر عاجزك عهدئ غيرته قالمسنة سبب ، ينه او اصحاب عرفانك
 همتسزلكده گوستردكلى ثباتدر . بوجهتله هر كله سنده خطا ايتمش اولسه م دخی ،
 خطاي مجتهد گبى ، صواب اولسه ده ، ثواب اولور اعتقادنده يم .

۱۱ جمادى الآخرة ۱۳۰۵ سنه
 (مقرى كوي)
 ابوالضيا توفيق

قاعده جمع فارسی

لسان فارسیده، عربیده اولدینی گبی ادات تشبیه یوقدر؛ ترکیه من گبی بردن صکره سی ادات جمعه ادا اولنور. فقط ترکیه ده صورت جمع مطرد اولدینی حالده فارسیده ایکی نوع ادات جمع واردر. وَاگرچه بونک قاعده مخصوصه سی اولقله برابر بعضاً برکله اقتضای شیوه لسان اوزره هر ایکی صورته ده جعلنیر.

برنجی صورت :

ذوی الارواح دن اولان کله لر الف. و نون ایله جعلنیر.

مردم، مرغ، اسب، مرد، زن لفظلری (مردمان) - (مرغان) (اسبان) (مردان) (زنان) صورته ده جعلنیر.

اگر اسمک آخزنده هاء علامت - که آکا های رسمی دخی تسمیه اولنور - موجود ایسه الف و نون دن مقدم بعض یرده علامت ها، کاف فارسی به ابدال اولنور. مثلاً فرشته، کشته خواجه، بنده لفظلرینک جعلری (فرشتگان) (کشتگان) (خواجگان) (بندگان) در.

ایکینجی صورت :

اگر اسما جمادات دن ایسه اکثریا آخر اسمه ها و الف علاوه سیله جمع ایدیلیر؛ اسمک آخری گرك متحرك و گرك ساکن اولسون. مثلاً :

اسمان، زمین، نام، جان، سنک، جام، خاک لفظلری (آسمانها) (زمینها) (نامها) (جانها) (سنکها) (جامها) (خاکها) صورته لرنده جعلنیر.

لاله، پیاله، نامه، جامه گبی کله لرك آخزنده کی هالر، های غیر مافوظه اوله زق محضاً فتحه ایچون زیاده ایدلمش اولدیفندن، جمع حالنده اسقاط اولتمق قاعده در. بناء علیه لالها، پیالها، نامها، جامها صورته ده املا اولنور. فقط (گره) و (زره) کله لرنده اولان هالر نفس کله دن اولفله جمع حالرنده (گرهها) و (زرهها) دینور. و اسماء ذی حیاته اولان هالر جمع حالنده کاف عجمی به تبدیل اولنور. مثلاً (زنه) و (مرده) کله لرینک جعلرنده زندگان و مردگان دینور.

جمادات دن بعضلرنده خاصه نمو اولدینی حیثیته ذوی الارواح گبی ایکی صورته ده جعلری جائزر. مثلاً درخت لفظنی قاعده (درختها) صورته ده جعلنمک لازم گلیرکن هم (درختان) و هم (درختها) صورته لرنده جعلنیر؛ و ایکیسیده صحیح در.

اعضای حیوان دخی هاء و الف ایله جعلنیر: دست، پای، سر، چشم، گوش لفظلرینک جعلرنده (دستها) (پایها) (سرها) (چشمها) (گوشها) دینور. و فقط بازو و ابرو کله لرینک الف نون ایله (بازوان) و (ابروان) صورته ده جمعی صحیح و موافق شیوه لساندر.

الفبا عربی در بعضی ملاحظات

معلوم در که یازی هر لسانده گوز ایچون یازیلیر، قولاق ایچون اوقونور. اگر بر یازی درست اوقونه نیلکده محظوردن سالم ایسه قولاق بالطبع ایثیدیر. بناءً علیه بر لسان ایچون اڭ مهم شی یازیلان سوزلرک درستی اوقونه نیلسندن عبارتدر.

اکثر لسانک الفبای کندی احتیاجاتنه توفیقاً اتحاد اولمش اولدیغندن، السنه سائرهدن مسجوع ویا مأخوذ اولان کلماتی حقیله تحریرده کافی اوله مامسی طبیعی در. مثلاً روحیهده (با) و (جیم) و (چه) و (شین) فرانسزجهده (جیم) و (چه) و (شین) حرفلری بولمیشدند، بو حرفلردن برینی حاوی اولان بر کلمه اجنبیهی املاده دیگر حرفلردن برینک مقارنتیله بر حرف تشکیل ایدیلیر.

الفبای عربیهده ایسه تشکیل حروفه بدل تغییر الفاظ طرفه گیدلمشدر. مثلاً لسان عربیهده (پ) حرفی اولدیغندن (پلاطون) لفظ یونانیسی مخرجی پایه قریب اولان (فا) حرفنه تحویل اوله رقی (فلاطونه) و (پیروزه) لفظ فارسیسی (فیروزه) یه و (پارسی) لفظی (فارسی) یه تبدیل اولمشدر.

ترکیه نك ایسه اصلی اولان لسان (تورانی) یه مخصوص الفبای اولدیغنی حالده، موغولان دائرة اسلامیه دخولنده دین اسلام ایله برابر الفبای عربیهی قبول ایتمش و کندیلرندن مقدم قبول اسلام ایدن فارس خلقی الفبای عربیهده اولیان (پ، چ، ژ) حرفلرینه با، جیم و زایه ایکیشر نقطهدها علاوه سیله صورت ویرمش اولدقلرندن، بو حرفلر بزه دخی نقل و مال ایدلمشدر. شو حالده الفبای، اکثر اوروپا لسانلرینک الفبایسندندها مکمل و آنلرده اولیان پک چوق مخارجی ناطق ایسهده، حروف املازده کی نقصان بو کالی هجنتدن قورتاره مامقده و - محافظه اشتقاقنه مجبور اولدیغز کلمات عربیه مستثنا اولمق اوزره - کندی لسانمزک الفبای بیله درست یازوب اوقوتغه کافی اوله مامقده در.

زیرا عربیهده فتحه، کسره، ضمه نامیله ۳ نوع حرکت اوله رقی، لسانمزده ایسه فتحه، فتحه، ثقیله، کسره، کسره خفیفه ایله برابر ثقیل، مقبوض، مبسوط، خفیف اوله رقی؛ نوع ضمه اولدیغنی و اگرچه فتحه ثقیلهیه، همزهیه برمد علاوه سیله و کسره خفیفهیه (یا) ایله چاره بولمش ایسهده ترکیه اولان مضموم کلمه لر علی العموم بر (واو) ایله ادا اولنه گلدیگندن، لساننده رسوخی اولیانلر بر ضمه نك ضمه ثقیله ویا مقبوضه ویا مبسوطه ویا خود خفیفه دن هانگیسی اولدیغنی تفریقده دوچار اشکال اولمقده در. ایسته لسانمزک تحریر وقرائنده کی هجنتک سبب اصلیمی بو حرکت مسئله سیدر.

§

اصحاب تحریری یه معلوم در که الفبای عربیه دخی اسلامک اثر اختراعی دگلدیر؛ آنلرده

ایام جاهلیه دن قالمش و حتی وقت جاهلیتده بولنانار دخی آتی سر یانییدن آلمشدر . بناء علیه اوائل اسلامده نقطه گبی تفریق اشکاله و حرکت گبی تعیین اصواته مخصوص علامات موجود دگل ایدی . بونلر ایسه مؤخرأ حجاجك صنع وامریله وضع اولنهرق ، یکدیگرینک عینی اولان (ب ا ث ذ ز) (ج ح خ) (د ذ) (ر ز) (س ش) (ص ض) (ط ظ) (ع غ) (ف ق) حرقلری برر ایکیشم و اوچر نقطه ایله تفریق ایلمشدر .

اوزمانه گوره بواکالات ، اصلاحات ترقی پرورانن دن معدود اولهرق . حتی بیك ایکی یوز بوقدر سنه دن بری دائرة اسلامیه دخول ایدن یوزلره اقوام دخی بوالقبای قبول ایتمکلی حالده بونلر فصله بر صورت سهولت کشفنه قادر اوله مامش و چونکه لسان عرب لسان شریعتز اولهرق ، حروف و حرکات موجوده ایسه املائی عربی تشکیله کافی بولندیغندن ، کندی طبیعتنه گوره اتخاذا ایلمش اولان الفبای عربیه بر گونه علاوه لزوم گورنمه مشدر .

ایشته تا عبدالمک اموی زماننن بری الفبای عربیه تفریق حروف و تعیین حرکات ایچون متخذا اولان اصول ، نقطه و علامت وضعندن عبارت اولدیغی جهتهله زده الفبامزده کی بعض نقایصی کندی دائره سنده ، کندی طبیعتنه توفیقاً و باخصوص اثر اسلافه اتباع ایله اکملی موافق مقصد عد ایله ، آتی لغت عاجزانه مزده وجه آتی اوزره اتخاذا ایلمک :

لسانمزده ۸ نوع حرکت اولدیغی بالاده بیان ایتمش ایلمک . حال بویله ایکن الفبامزده بونلری تخریر و تفهیمه مخصوص اولان اشکال (ا . و . ی . ه) حرقلرنن عبارتدر . همزه ایسه ترکیه مزده گاه منفرداً و گاه واولک اعانیه ؛ درلو ضمهیه وساطت ایدر . (ه) ایسه ترکیه و فارسی کله لرله کلمات اجنبیه نک نهایتلری مفتح اوقوتنه مخصوص اولدیغی گبی (به - ته - رسبورغ) کله سنده اولدیغی وجهله بین الحروف فتحه لقمده ایلمک . ایشته بر مبتدیء عاجزک و حتی بعض کره بر منتهیء کاملک بیله اشکال ذهننه بادی اولان حال ، اکثریت اوزره ضمه لردن عبارتدر .

مثلا دقیق معناسنه اولان (اون) عشر معناسنه اولان (اون) صیت معناسنه اولان (اون) کله لری هپ بر صورتده املا اولنیور .

واقعا لساننه صاحب اولانلره گوره سیاق و سباق بدرجهیه قدر مانع اشکال اولیور ایسه ده بر لسانک الفبایی منتهیلری ایچون دگل ، مبتدی لرینه تعام قرائت و کتابت ایچون بر آلت اولدیغندن ، اطفال امت و صباوتنده تحصیل ایله اشتغال ایتمیان اکثریت علی العموم دوچار صعوبت اولمقددر . لغت کتابی ایسه هر لسانده منتهیلره لفظاً و معنی بیلوب اونوتدقلری و یا املا و معناسنده شبهه ایتمکلی الفاظی اخطاره وساطت ایتمدیگی حالده مبتدیله یازوب اوقویه جقلری و یا اوقویوبده معناسنی آ گلامدقلری کله لر ایچون یگانه واسطه مراجعتدر . لغتده ایسه سیاق و سباق احتمالی ده یوقدرکه بر مبتدی اوسایه ده دفع اشکال ایده بیلسون .

الف ، واو ، نون حرفلردن عبارت اولان برکله عباره آره سنده بولنه جق اولورسه ماقبل ویا مابعدنده کی کلماتک یاردمیله معناسنی استخراج قابل اوله بیلیر ایسه ده ، بر واوک ثقیل ویا مقبوض ویا لین ویا خود خفیف ضمه لردن هانگیسنه دلالت ایتدیگی و مثلاً انتقام معناسنه اولان (اوج) ایله حسیض مقابلی اولان (اوج) کلمه عربیه سنده اولدیغی کی هانگیسنک ضمه و هانگیسنک نفس کلمه دن اولدیغی بیلیم بر مبتدی ، معناسنی آرامق ایچون لغته مراجعت ایلدیگی حالده بر قاچ برده بولنه نیلسنی محتمل اولان (اوج) ویا (اون) لفظلرینک انتقام، و تبه ودرجه منهتا و دقیق وصیت و عشر لفظلرینک هانگیسنی افاده ایلدیگی نصل کشف ایده بیاسون ؟

بناءً علیه لغت عاجزانه مده اتخاذ ایتدیگم حرکات ارباب تجرّی به مراجعت ایتدکاری لفظک معناسنی استفهامده سهولت بخش اولمقدن عبارت و بناءً علیه غایت بسیط اولدیغندن ، اصحاب عرفان عندنده دخی مقبول اولور اعتقادنده ایم .

علامات حرکات

[ترکیه ایچون علامات ضمه]	[عربی و فارسی ایچون]
u و eu و ou و o و	ā e i a
اوطون (حطب)	آستر (استهر)
اوصلو (عقالی)	ایریشم (ایب - ری - شیم)
اودلک (اود - لهک) بی زهره	أجرت [اوج - ردت]
اوستوبو (اکتن ایافی)	أستره (اوس - طو - ره)
	درست [دو - روست]

ثانیاً کاف فارسی و ترکیاری کاف عربیه ایله التباسدن قورتارمق ایچون کاف ترکینک سرنی آلتیه (گ) و کاف فارسینک سرنی اوزرینه (گ) بر خط چکدرک بر بردن تقریق ایلدک . مخرجی انسانک گکزی اولان ولسانمزده صاغر کاف دینلان کافک ایسه ذاتاً اوزرنده (ش) اوج نقطه موجود اولدیغندن، آئیده حالیه ابقا ایلدک. بناءً علیه اوکوز معاسنه اولان (گاو) لفظ فارسیسی و (یگرمی) و (بگ) لفظ ترکیلرنده کی کاف یایی بی دخی، گوسترلیدیکی یولده تجرّری، تسهیل قرائته وسیله عد ایلدک .

ثالثاً قرائتی مشکل اولان بعض کلماتی املائی معروفیه قید ایتدکدن صکره مبتدیله

طوغری او قوده بیلک ایچون تقطیع طریقله آیریجه تحریری دخی مهم عهد ایلام : مثلاً عینک مخرجی ترکیبده معین اولدیغندن دائماً یا به امله ایله تلفظ اولدنی جهتله اعتماد، اعتبار گبی کله لرك صورت تلفظی گوسترمک ایچون (ای - تی - ماد) (ای - تی - بار) صورتلرنده حذالرینه درج ایلام . بو اصولی اتخاذمدن طولایی بک چوق سطحینظران طرفندن دوچار مؤاخذه اولقلغم مقرردر . فقط مقصد عاجزانهم امکان دائره سنده تسهیل قرائت اولدیغندن بو بایده وارد اوله بیله جک اعتراضاتک بجه قطعاً حکمی اوله میه جغی شمیدین بیان ایلام . بوگون ائک مکمل الفبالردن معدود وقواعد واملاسی مضبوط اولان فرانسز لساننده دخی لغت تألیف ایلامر، الفاظی طوغری او قوتوق ایچون بو اصولی قبول ایتمشدردر .

اخطار

لغت کتابلرینی دهها مفید بر حالدہ بولندیرمق ایچون انگلیز لر قابل رسم اولان اسمایی تصویر ایله ارائه ایتمکی ایجاد ایتمشدردی . نفعی منکر اولمیان بو اصول از وقت ایچنده لغت تألیف ایلامرجه قواعد کلیه رنگینی آلدیغندن ، الیوم انگلیز ، آلمان و فرانسز لسانلرنده نشر اولنان لغت کتابلری تصاویر ایله توشیح اولنمقده در . معارف حاضرده ، مقتدامز اولان امم غریبه بی بو خصوصده اولسون تقلید ایتمگی وجایب تر قیدن عد ایله اقتضا ایمن اسمانک تصویر لرینی رسم و حک ایندیره رک درج ایلام .

وهله نظرده آرانیلان لفظک منسوب ومختص الیهنه اطلاع ایچون اتخاذ اولنان اشاراتدر، که اقتضا ایمن کله لرك حذاسنه وضع اولنمشدر .

• مایعات	☹☹☹☹	• تفریق معانی		• ارائه مرجع	☞
• متشابه	☺☺	• تیمور یولی	☞	• اصطلاحات ادبیه و حکمیہ	*
• مجہول	☉☉	• خرافات	☞	• اصطلاحات بحریہ	☞
• محرقات	☞	• شواهد	[]	• اصطلاحات حربیہ	☞
• معادن	☞	• صنایع	⊕	• اصطلاحات حقوق	☞
• موسیقی	☞	• معترضد	()	• اصطلاحات سیاسید	☞
• نباتات	☞	• عربی	[ع]	• اصطلاحات عوام	§
• هندسه	☞	• فارسی	[ف]	• تعداد معانی	①
• ہیئت	☞				

L Ū Ğ Ā T İ E B Ū Z Z İ Ö Y Ā

Türkçe deb mütedavil elfaz ve ıstılahatın
sureti ıstimalını muarref ve şevahit ve
emsali şamildir

XXXXXXXX

Defai ulâ

TDV İRAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.1078

Her hakkı kanunen mahfuzdur

Maarifî-umumiye nezaretinin ruhsatıyla tab edilmiştir

1888 - 1306

KOSTANTİNİYE

Matbaai EBÜZZİYA

M E D H A L

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E, 1078

mütekellim olduğu lisanın elfazını natık bir
lûgat vücuda getirmiştir. Ezcümle lisanımızın erkânı asliyesinden
olan arabide ikiyüze karışık lûgat tedvin olunmuştur. Fariside ise
yazden ziyade mevcuttur.

Bir lisan için kâffei-elfazını bir lûgat kâfi iken,
yalnız Arap lisanı için iki yüze yakın lûgat telif olunması
belki zâit görülür. Halbuki bir lisanın kâffei elfazını cem etmek
ve her lâfzın her tarzı istimalini tehattur ve tâyin eylemek
şahsı-vahide müyesser olamayacağı gibi, şayet bir çok ikdam
ve tetebbu ve bir ömrümedid sayesinde bu mahal mertebeye imkâna
getirilmiş olsa bile lûgat, müruru
tegayyür ve tezayüt kanununa tâbi bulunduğu cihetle bir
lâfzın bir içinde tebdili tavır etmesi ve bahusus bir
takım muhaddesata yeniden isimler verilmesi zarurî olmasına
göre bir asır evvel telif olunmuş bir lehce bugün gerek elfaz
ve gerek mânâ cihetiyle lûgati uhraya müracaattan ve yahut yeniden
lûgat tedvininden istîğna hasıl ettiremez.

Dünyanın hemen ekseri memalikinde mütearif olduğu haysiyetle
 lisanı umumî meziyetini hâiz olan Fransız lisanının hâvi
 olduğu kelimata lâfzen ve tayin etmek isteyen
 (Akademi) heyeti fazlası tarafından tertib olunan ve
 (Akademi) namı verilen lûgat kitabının haricinde ondan pek
 çok ziyade elfaz ve zahatı hâvi yüzlerle lûgat telif
 olunmuştur. Yalnız (Beşrel) ile (Litre) nin lûgatleri
 Akademi lûgatini dört defa vücuda getirir. Hal böyle
 iken yine kanaat verecek derecede bir lûgat tedvin
 edilmemiş olduğunu iddia edenler bulunur.

TDVİSAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No 2E.1078

= Lisanimizde ise heyeti ictimâiyemiz tarih-teşekkülünden
 bu âna kadar (merhum ŞİNASİ) den mâda (I) hiç bir sahibi-
 gayret zuhur edip de yazmakta, söylemekte, kullandığımız
 kelimatı bir deftere zapt ile mânasını işarete himmet etmemiştir.

Filhakika kütüphanelerimizde SAHAH ve KAMUS tercümelere
 ile Şuurî ve Burhan gibi Arap ve Acem'in bir kaç lûgati
 mevcuttur. Ve filhakika bu lûgatler Türkçemizde mütedâvil
 bir hayli elfazı camidir.

4

Mamafih hiç biri lisanımız za mahsus olmadığından ve tâbiri âhirle her biri hâvi olduğu kelimatın o lisandaki mânasına tercüman olduğundan, bunlara bizim nazarı ile bakılamaz.

Lisanımız za Hançerli gibi, gibi, gibi bir kaç Fransız lûgati telif edildi. Bugünkü günde _ velev tâdad olunacak mertebelerde kalil ve hattâ Türkçemizde mukabilleri dahi mevcut olsun _ lûgatimize bir az da kelimatı vecnebîye dâhil oldu. Eğer Fransızca dan Türkçeye olan bu lehcelere

(bizim) diyebilmek doğru işe, * Arap ve Acem TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 96.1078

tercümelerine de malımız nazariyle bakabiliriz. Demek isteriz ki

Kamuslar, bizim olmamakta Hançerlilerin aynıdır. Zira başka bir lisanın lehcesini tercüme etmekle, kendi lisanının lehcesini tedvin eylemek beynindeki fark muhtacı bahis değildir.

(I) ŞİNASİ merhum lûgatini ikmal edememiş idi. Fakat on dört cilt üzerine mürettep olan o elfazın on birini itmam eylemiş idi. Elyevm bunun bir takım PEŞTE Akademisi kütüphanesinde mahfuzdur.

Lisanımız ise ekseriyet üzere elfazı arabiye ve kısmen elfazı Farisiye ile mahlût bulunduğu gibi bir de kendi kelimatımız hâvi olduğundan farzı-mahal olarak, Arabî ile Fariside tesadüf edeceğimiz müşkîlâtı o lisanların lûgat mütercemeleri ile halle muvaffak olsak bile asıl Türkçe için hangi lûgate müracaat edeceğiz ? Elbette aslı olan Çağatay lûgatine değil, zira bizim şivei tekellümümüzle o lûgat arasındaki fark , lâfzen ve manai Lâtince ile İtalyanca veya Farisile Kürtce beynindeki fark kadar azımdır.

Malûmdur ki kendisi için bir lisan teşkil eden her kavim elsinei sâireden ve bilhassa kendisiyle münasebeti olan milletlerin lisanından bir çok kelimat nakil ve mal etmekle tevsi lehce eylemiştir. Nitekim Arabiye Latin ve Acem lisanlarından bir çok kelimat alınmıştır. Hatta Arabiye alınan kelimeler maddeten az çok bâzı tebeddül de görmüştür. Meselâ (Drahmi) dirhem (Denariyos) dinar (Numos) namus ve esmâi hassadan (Aleksandr) İskender (Heraklis) Herkül (Hipokratis) (Plato) Eflatun (Galinos) Calinos (Aristoteles) Aristo (Çezar) Kayser suretlerini almıştır. Bu ise tabiidir. Zira her lisanın kendisine mahsus bir âhengi=telâffuzu olduğu gibi, elifbası dahi başka bir lisanın aynı olamayacağından , bir kelimenin naklinde kendi hurufuna, kendi şivei telâffuzuna tatbiki âhenk mecburiyeti derkârdır.

Bizim ise en ziyade münasebet hâlinde bulunduğumuz lisan, lisani arabidir. Bu cihetle lehçemize en ziyade kelimatı arabiye dâhil olmuştur. Fakat biz Arabiden aldığımız kelimatı, Arabın elsinei sâireden aldığı kelimatta icra ettiği yolda tagyir edemeyiz. Çünkü müehhez iştikaki muhafaza borcumuzdur. Vakaa galatı Türkçe addolunacak kadar meşhur olmuş ve fasihi söylense anlaşılmayacak derecelerde garip kalmış bâzi kelimeler vardır; (Ayibe) veya (Hakibe) den muharref Hegbe gaynın kesriyle () den muharref Harar gibi. Bunların telâffuzda olduğu gibi tahrirde de galatını kullanıyoruz. Fakat bu neviden kelimeler lisanımızda pek kalildir. Bizim asıl ehemmiyetli tagyiratımız mânaya ve tâbiri essahla istimale âittir. Bir de Arabın kaidei sarfiyesine tatbikan bâzi kelimatı ecnebiyeyi veya Arapda tasrifi câiz olmayan Arapca lâfızları istediğimiz gibi tasrif ederiz. Meselâ Acemin () vezminde olan(nazik) kelimesini (malik) vezminde (nazik) telâffuz eylediğimiz gibi, Anı(felâket) gibi (nezaket) suretine de tahvil ve istimâl ederiz. Ezcümle şu (felâket) lâfzı dahi tasarrufatı mahsusamızdandır. Zira Arabide (felek) lâfzından musayyip mânasına olarak felâket varid olmamıştır.

Zaman olurki Arabın bir kelimesini müşabeheti lâfziye karinesi ile başka bir kelimesinin yerinde kullanırız; Arabide (Sebze) mânasına olan (bakla) yı () manasına olan () makamında istimâl ettiğimiz gibi. Bu tasarrifi öyle bir karineden variste olarak icra ettiğimiz de vardır. (çare ve tedbir) manasına olan ((hile) yi ve desise manasına nas mânalarına olan (kavga) kelimesini harp ve mücadele mânalarına ve (garra) tâbirini müftehir ve nazende manasına kullandığımız gibi.

TDVISAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.1078

Asıl şayanı dikkat şurasıdır! Mârifet bir kelimeyi almakta değil, onu görünen ihtiyaç üzerine tasarrufdadır. Bu gün (vicdan) gibi (namus) gibi nice kehimeler vardır ki, lâfzen Arabın malı olduğu halde mâna ve istimâlen tasarrufatı mahsusam zdan ve binaen aleyh lûgatimizdendir. Bu halde şu iki kelimenin ve bâlâda bilmünasebe zikrettiğimiz nezaket ve felâket kabilinden olan tasarrufatım zın mânalarını öğrenmek ve sureti istimâlini görmek için ne Kamusa, ne de Vankoliye müracaat kifayet eder. Çünkü kamusla sahaah, vicdan ve namusun Arapdaki mânasını muarref ve bizde iltibas eylediği kisvei mânadan âridir. Binaenaleyh o lisandaki manasını öğrenmiş olmak, bu lisandaki sureti istimâli istifhama medar olamadıktan başka, bir müptedi için eşkâli zihne bile sebep olur.

Meselâ biz, tasavvuratı vehmiye kabilinden olan hâlâtı tahayyüle (Mâlihulya) ıtlak etmişiz. Bunun şimdiki medlulüne bir dereceye kadar Türkçenin (kuruntu) keki mesi tercüman olabilir. Çünkü bu kelime müteahhirin Acemin tasarrufatından ve Rumca dan mehuz olarak (melan) ve (hulı) kelimelerinden müteşekkıl bir lâfzı mürekkebdır, mânası ise " , yâni safranın kararması " dır ki evsafı emrazdandır. Bu halde ıstılahımızdaki mânası ile aslı beynindeki münasebet ne kadar baiddir!

Çünkü biz (Melanholi) denilen illetin ismini alarak (hulya) kurmak mânasına istimâl etmişiz. Yanî bu marazın illeti gaiyesini kuruntuya allem eylemişiz. Burhan ise bu lâfzı şöyle târif eder: "Malihulya - Yunanidir. Bu isimle mâruf marazdır. Üç kısım olur. Birinin maddesi cemi bedene şâmildir. Ve birisinin dimağda olur . Ve birisinin olur. Alâmeti sihirdir.b Ve o sebeple mahzun olmak ve tiz darılmak ve korkmıyacak şeylerden korkmaktır. "

Şimdi bâlâdaki târife bakan bir Türk, bizim (mâlihulya)ımızla Yunan veya İran ın mâlihulyaları beyninde muvafakatın lâfziyeden başka bir münasebet göröbilirmi ? kezâ (hulyâ) lâfzı dahi Acemin vazettiği mânâ ile bizim ,stimâl eylediğimiz z mânâ itibariyle bütün bütün başkadır.

Burhanda hulyanın târifi de şöyledir: " Tutya vezninde ol nesneye denir ki tasarruf ve istimâli babında kat'a mâni ve mezahim olmaya. Her kim isterse mutasarrif ola. Biz ise bu kelimeyi zihin ve fikrin olan kalâtı tasavvurda istimâl ederiz. (Hulya bu ya zengin olsam dokuz kubbeli hamam yaptırırdım) deriz. Vakıa her kimsese hulyasına bilâ mezahim mâlik olduğu haysiyetle Burhanın târifi kendi nokta-i nazarından doğru ise de maksad, tasavvuratda mahzura uğramakda değil, hulyanın mânasını veya sureti istimâlini anlamaktadır.

Asîi garabet mâlihulya ile hulya zâten bir maddeden mehuz iken Burhanda ayrı ayrı mânalar verilmesinde ve Asım gibi üç lisanın gavamına vâkıf bir allâme tarafından bu madde hakkında sükût edilmesindedir. Bizim zannımızda kalırsa lisanımızda bunlara verilen mânalar, kelimelerin (hayal) maddesinden mehuz olduğuna zehabdan hasıl olmuştur.

Bu tafsilâttan maksadı âci zanem tasarrufatı camî ve muarrif bir lehcenin vücuduna olan ihtiyacımızı göstermektir. Elde bir lûgatımız vardır, ki adına (Lûgatı-Osmaniye) diyoruz!

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.1078

Halbuki açıp baktığımızda (Zamir) mânasına olarak elyevm istimâl eylediğimiz (vicdan) kelimesinin mânasını anlıyamıyoruz. sonra (Havf) vezninde (Vahf) diye Türkçede kat'a istimal olunmuş bir kelime görüyoruz. Ve her hangi lâfza bakacak olsak Kamusda, Burhanda müfessir mânaları, fakat müşevveş bir yolda nâkil buluyoruz. Bu ise Osmanlıların ve tâbiri essahla Türkçemizin elfazını câmi bir lûgat değil, Arap ve Acem kelimeleriyle maâni-mütercimelerini - yalan yanlış - cem etmiş bir lûgat defteri demek oluyor.

Bir de bugünkü günde Arabiden, Farişiden tasarruf ettiğimiz elfaz yarı yarıya nakıs olmakla beraber, Arabiden, Farişiden lisanımızda kat'a istimal olunmayan binlerle kelimatı hâvidir: Meselâ bir sahifesini açıyoruz "Samsuvar " diye bir lâfza tesadüf ediyoruz. Mânasına bakıyoruz " Kavsi kuzah üzerine binmiş, yahut Şam yeline binmiş olan " diye bir târif görüyoruz. Bugün söylediğini bilir bir Osmanlı mutasavvermidir ki , takririnde, tahririnde "zâtı âliyi samsuvarileri" yolunda bir hezeyan söylesin !

ve meselâ (patatak) diye Türkçe olmak üzere bir lâfza garibe tesadüf ediyoruz. Fakat (çat) gibi (pat) gibi hikâyeti esvata mahsus ve mânadan hâli lâfızların esma sırasında irad ve tefsir edildiğini bilmediğimizden, böyle bir lâfzın bulunuşuna hayretle nigâh eyliyoruz. Sonra Türkçe olan (ödlek) lâfzını veya kabul ettiği (patatak) tâbirinin mehuza anhi olmak lâzım gelen (patırdamak) kelimesini arayacak olsak bulamıyoruz.

Meramımız (Lûgati Osmaniye) denilen kitabı muaheze değildir. Belki o lûgati, Lûgat diye kabul edip de maksada hizmet için kâfi gören Osmanlıları muâhezedir. Bâhusus bu kitap (RADHAVS) namında bir İngiliz tarafından bundan 30 sene evvel cem edilmiş bir şey olduğundan, efradı Osmaniye için bu zamanda onunla halli eşkâli, aynıyle bir ecnebiden irtikâbı sual mertebesinde Görüyoruz.

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 28.1078

Şurası anlaşılmaq iktiza eder, ki lûgat bir lisanda kaide veya örf istimâl ile taayyün eden imlâyı zapt ile beraber, elfazın mânâyı mevzu ve lâzımisini tefhim için cem olunur. Yoksa lûgat garibe aramak veya arzu olunan mânaya bir lâfız bulmaq için değil. Bizde ise halâ lûgattan maksud ne olduğu anlaşılammıştır denebilir; onun sebebi ise elde mevcut olan Arap ve Acem lûgatleri-

nin tercümelerini benimsemekle beraber, ekseriyet üzere şeklini, mânasını bilmediğimiz esmayı onlara müracaatla öğrenmekliğimizdir.

işte iktidarım ile beraber lisanım ~~zda~~ mütedâvil kelimatı cem ile istimalâtım za muvafık bir lûgat tertibine çalışmaklığımıza sebep olan hal, lûgattan muntazır olan fâide ne ise onu meydana koymak maksadından ibarettir.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.1078

Lûgatimde tuttuğum usule gelince :

Evvelâ, lisanım ~~zda~~ galiben müstamel olan kelimatın hâricinde hiç bir lâfız kabul olunmamıştır. Meselâ (yutmak) mânasına olan (bel) kelimesini aldıktan sonra (büyücek lokmayı yutmak manasına) olan (izdiram) lâfzı gibi kelimeler bu lûgatten hâriç tutulmuştur.

Tavzihi-meram edelim. Türkçede yutmak kelimesi var iken (bel) kelimesinin istimâli bi lüzum olabilir. Fakat (izdiram) ayrıca bir mânâ ifade ettiği için mensub olduğu lisanı lüzumsuz ad olunmaz. Su kadar var ki Türkçede bel müstâmeldir; izdiram müstâmel değildir. Onun için lûgate zarurî bel'i alacağız fakat, izdiram almayacağız.

Mâlûmdur, ki gayri menus bir kelime ile ünsiyet o kelimenin ihtiyacı sahih üzerine bir lisanın nafi zülkelem bir sahibi kalemi

tarafından istimâl olunmasına mütevakkıfdır. Meselâ (lâfzı edebiyatı cedidimizde müstâmel kelimattan olmadığı halde Kemal bey tarafından bir beyitte irad olunması üzerine bugün Türkçemizden mâdud olmuştur. Çünkü bu kelime bir lüzumu sahih üzerine alınmıştır!